

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 44 Scranton, Pa., Lapkričio-Gruodžio (November-December) mėn. 1913 m. **Tomas IV**

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.

INTALPA.

Kun. Vlad. Dembskis.	1032—1034
Motina (eilės). <i>Karolis Vairas.</i>	1034
Sunaikintosios Gerybės. <i>Brieux.</i>	1035—1036
Mokslas pas Arabus ir šiaip viduramžiuose.	1037—1038
Evoliucijos Mokslas Paveikluose. <i>Dennis Hird, M.D.</i>	1039—1045
Šiš bei tas iš Chronikos.	1046—1048
Į skaitytojus.	1048
Ponia de Montbazon. <i>L. Bertrand.</i>	1048
Caro Nikalojaus I Gėdynė.	1049—1051
Padrikos Pastabos. <i>Kl. Jurgelionis.</i>	1051—1053
Pierrot'o Mirtis. <i>Paul Marguerite.</i>	1054
Mėnesiena. <i>L. Bertrand.</i>	1054
Imperatorius. <i>Judith Gautier.</i>	1054

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

- LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIADIEN,
parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po
\$1.50, visi 3 tomai..... \$4.50
- LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan-
to 2 tomu \$3.00
- SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos išta-
tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdariais \$2.00
- LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po
\$1.50 vienas, visi 4 tomai..... \$6.00
- BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš
vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė
K.Rėk.,..... 75c
- INKVIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono-
Parašė Kn. V. Dembskis,..... \$1.25
- KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ
MOKSLĄ. Kaina..... \$1.00
- IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ... 75c
- DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti
šitą Kn. V. Dembskio kningelę..... 25c
- TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis
gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų..... 25c
- KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ.
Pagal 'L'Oppression Russe en Lithuanie' pa-
piešė Kn. V. Dembskis 10c
- KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLIŲ Pie-
šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun.
V. Dembskis, ... 10c
- AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIU-
GIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis, ... 15c
- UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė
Jonas Gražys, ... 15c
- MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa-
sakotas d-ro J. Šliupo..... 10c
- DIEVO PIKTADĖJYTĖ, parašė Sabastijonas
Faure,..... 10c
- POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina
Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė
V. K. Račkauskas..... 25c
- TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME
RUKĖ!..... 10c
- LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J.Šliupo
kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika-
gos mieste..... 10c
- MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt-
metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties"
leidinys. 10c
- "ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė
V. K. Račkauskas. Kaina 35c
- LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS 50c

Perkūpiams duodame gerą nuosimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams	\$2.00	Europoj ir kitose šalyse:	
„ pusei metu	\$1.00	Metams	: \$2.50
„ pavienis num.	20c	pusei metu	: \$1.25
		pavienis numeris	: 25c

Išsiųsdink
šiandien**Tiktai \$1.00 doleris**Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vie-
nas iš pirmųjų musu
jaunuju rašytoju. ku-
rie duoda mums pra-
džių grynos literatu-
ros sriovei, kuriu vi-
su pirmiausias tiks-
las jau nebvien žadi-
nimas tautos, visuo-
menės sąmonės bet
ir gaivinimas, tvėri-
mas pačios dailiosios
musu raštijos

Taji dailių poezijos
ir prozos rinkini ga-
lima gauti tiktai už
\$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,134 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y."LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose
kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuvos apgyven-
toje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.**Živatas ir Zaleckas**

SANKROVA

VISOKIU PUIKIAUSIU GERIMU.

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtines, yvairiu "Brandes"
iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko: is-
paniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos
VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoje
ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaudami kokio
nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square.

Scranton, Penn'a.

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS

Providence Square,

North Scranton, Pa.

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

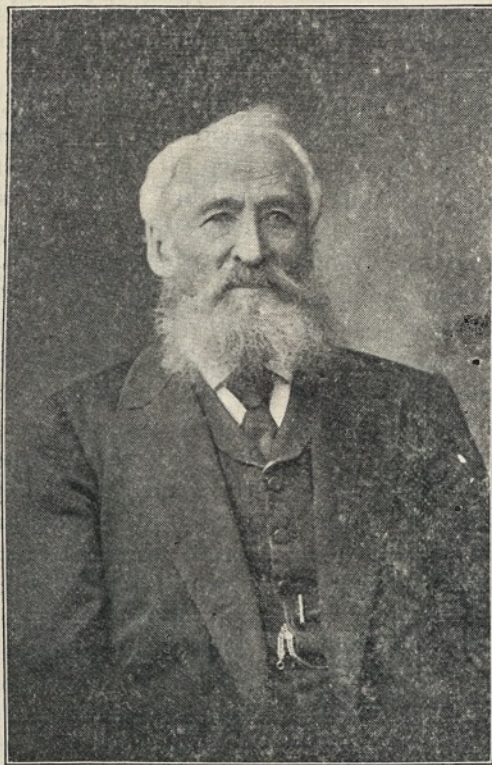
Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 44

Scranton, Pa., Gruodžio (December) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Kun. Vlad. Dembskis.

(1830 † 14, XI. 1913).

Kun. Vlad. Dembskis.

(1830 † 14, XI. 1913).

NESENIAI paskilbo Lietuvių tarpe, kad mirė vyskupas Cirtautas Berlyne, kun. Kaupas Chicagoje ("Saulė" sako primušęs jį tulas konfratras), ir dabar pranešame, kad mirė mūsų gerbiamas kun. Vladislavas Dembskis, Serantone.

Visi trys velioniai atsižymėję yra Lietuvių tarpe. Kadangi pirmudu yra kito abazo žmonės, mes apie juos ne ką dabar kalbėsime; bet kun. Dembskis buvo mums artimas per daugiau negu 20 metų, ir tad mes pasi-stengsime buvusiam laisvės kareiviui atiduoti tinkamą pagarbą kaipo padėjėjui darbuose, patarėjui, draugui, ir šeimynykščiui.

18. d. Spalių kun. Dembskis išvažiavo į Chicago, kviečiamas tulų Lietuvių, kad sutvarkytų bažnytinius nepriklusmingųjų reikalus. Jeigu būtų proga buvusi įsteigti ethiškos kultūros įstaigą, senukas buvo pasiryžęs Lietuviams patarnauti ir padaryti pradžią laisvamaniškos doragarbystos, kaip kad randame Mangasarianą darant Chicagoje, D-rą F. Adlerį New Yorke, Pierce Wardą Bostone ir t.t. Bet... Lietuviai dar nesupranta monizmo, jie dar toli atsilikę nuo kulturiško darbo idėjų; ir viskas, ką senukas pelnė Chicagoje, — tai buvo influenza, kuria sirgdamas ir sugrižo namon 25 d. Spalių.

Katalikų kuningas Kuras skelbia, kad senuko mirtis buvusi baisi. Mes-gi, kurie prie jo buvome, sakome, kad nebaisesnė buvo kaip mirtis kitų žmonių. Senelis sirgo slogomis, vaikščiojo ir kosėjo, iki neprisimetė plaučių uždegimas. Kada liga neėjo geryn, pašaukėme d-rą Kulčeykį ir d-rą Rodhamą. Bet dalykai ėjo prastyn, mat senatvė ir nusilpimas nebedavė žmogui atsigriebti, ir štai 14-tos dienos lapkričio rytmetyje senelis suštyvėjo ir ėmė merdėti. Dar syki atsipekėjo, ir atsisveikinęs su vienu kitu draugu galutinai akis užmerkė ant 11:30 prieš piet. Žinoma, kaipo laisvamanis nešaukėsi kuningų, nė žvakių niekas nežibino, nė litanijų neskaitė. Tad kun. Kuras neturėjęs progos panaudoti savo kodylas, ir šaukia iš sakyklos, kad senelis Dembskis mirė "baisia mirtimi". O mirė ramiai, nesiblaškę, nė neaimanavo. Mirė be jokių šventenybių ir be jokių velnybių, taip kaip pridera laisvam žmogui.

Pašarvojo velionį J. Stepanaukas. Aplankė negyvėlį bent 70 ypatų, ir ypatingai stebėjosi, kad niekas nė giesmių riaumojo, nė žvakės nepleška, nė svaigiantieji gėrimai niekur nesipilia. Suvažiavo iš aplin-

kių senesnieji draugai, ir rytmetyje 14 d. rengėmėsi lydėti negyvėlį į Brooklyną. Ant 9 rytmetyje Šliupas keletu žodžių apipiešė gyvatą senelio, ir kuną išlydėjo-me į geležinkelio stotį. Susirinko Šliupo šeimyna ir apie 30 draugų ir moterių.

Atvykome į Brooklyną ant 5:30 vakare. Diena buvo itin lytinga. Ant Grand gatvės laukė didokas Lietuvių burys, ypatingai Fr. Ferrero kuopos nariai. Sėdo vieni į gatvekarius, kiti į automobilius, kiti į kariatas, ir už valandos atsidurėme Fresh Pondo krematorijoje. Čion atėjo vainikas nuo "Keleivio" redakcijos su antrašu "Laisvės Kareiviui". Prisirinko daugiau kaip 100 žmonių. Šliupas vėl apipiešė gyvatą senelio, p. Račkauskas pasakė karštą atminčiai kun. Dembskio prakalbą, ir p. Augunas per verksmus ragino eiti takais, velionio pramintais. Žmonės buvo susigraudinę. Galiaus senelis tapo idėtas į degintuvę, ir visi išsiskirstėme, kad ant pakasynų rusirinkus svetainėje p. Draugelio.

Čion randame ilgą skomę užtiestą su valgymais ir gėrimais, ir kun. Dembskio didelis paveikslas buvo gedulingai aprėdytas. Susirinko į 50 ypatų, vyrų ir moterių. Pasistiprinę, susirinkusieji kalbas laikė apie nuopelnus kun. Dembskio. Kalbėjo vyrai ir moters, tarp kitų bent paminėsiu p-lę Karaliutę, p. p. Živatkauską, Liutkauską, Račkauską, Širvydą ir t. t. Kalbėtojų buvo daug. Galiaus susirinkimas nutarė išleisti biographiją kn. Dembskio, ir ten pat tai lietai sudėjo 31 dol. Išrinktas tapo finansų ir literatų komitetas. Tikimasi, kad prie to darbo, bent piningais, prisidės platesnė visuomenė, kuri mylėjo kun. Dembskį. Tai bus paminklas jo garbingai atminčiai.

Aprašėme tas smulkmenas todėl, kad vėliaus negalėtų nedraugai paskalus platinti apie "baisumus mirties" kovotojo už laisvę, kaip kad pratę yra Romos kuningai. Polaidojome taip gražiai, kad tuli, net karšti katalikai, gėrėjosi, ir tikrino, kad ir jie patys gražiaus nenorėtų būti palaidotais.

Kadan gi išrinktas tapo komitetas parašymui platesnės biographijos kun. Dembskio, tai čion mes apsirubežiuosime tik mėgindami nupiešti jo būdą, palikdami išgales gyvenimo jo biographams.

Kas pažino kun: V. Dembskį, tas pritars mums jį buvus tvarkiu ir taupiu. Jis tvarkus buvo net sulyg smulkmenų: viskas turėjo būti savoj vietoje, ir niekas nebuvo išmesta be tinkamo sunaudojimo. Bude jis taip drutas buvo, kad nenusileisdavo nė mažmožyje. Rods piktas ir aštrus, bet atlaidus. Kaipo draugas, buvo visur ir visados ištikimas. Nė laiškų (pav. Bagočiaus) niekam neišdavė, o prašomas išduoti, juos sudegino. Mėgo draugus ir jų govėdą, ir kas iš mūsų neatsimintų anų garsių "preferansų", kurie be senuko yra nuobodūs, ir kur nesykį ilgas jo pypkio cibukas

buvo darbe drauge su draugiškais "perkunais", "velniais", "panie tego mulkais" ir t. t.? Senelis nors taupus, bet ir dosnus buvo: kas pasiskundė varge ar bėdoje esąs, neišėjo bent ką nors nelaimėjęs. Mylėjo, oi mylėjo jis žemę. Sakydavo: kas žemės nemyli ir jos neišdirba, tas mulkis ir nevertas gyvenimo. Mažiausią sklypelį, nors žvyruotą, pavertė į gražų daržą. Ant jo daržo nerastum akmens. Taip Haggartyje, Kanadoje, kaip Serantone ar ant farmos, akmens buvo jam nevidonais, ir akmeninės sienos jo rankomis sukrautos yra liudytojai, kaip jis valė dirvą. Kitur jauni žmonės nebutų įstengę tai padaryti, ką padarė senos rankos. Kaip valė šalin akmenis, taip pat jis trempė ir naikino skruzdėles, įsitikinęs, kad jos naikina visokius augalus. Rukytie rukė, tankiausiai pypkę, kuri turėjo ilgą cibuką. Svaiginančių gėrimų mažai gėrė, tankiausiai tik ligoje. Paprasčiausiai ir jo mylimiausiai persišaldyme gyduolė buvo "centaurea". Kaip kitiems seniems žmonėms, taip jam drapana ilgai tesėjo. Ir su naujausia drapana jis ėjo paprastą darbą dirbtų, o vis gi jos nė susuodino nė susutrinio. Pats lopė ir pats lygino (prosyjo) drapaną, reikalui esant. Skaitė daug ir skaitė viską, kas po ranka papuolė. Įdomavo ypatingai politika ir philozophija. Nekentė maskolių modernės literatūros, nėra ji veda — anot jo — į desperaciją, ir todėl peikė Lietuvius, kurie užsiima vertimais tos literatūros lietuviškon kalbon. Vaikus mėgo, bet linkėjo juos trumpai ir aštriai drausmėje laikyti, negailėjo nė plėgų: "reikia jiems duoti tik tatai, be ko jie apsieiti negali". Ypačiai arzino jį vaikai Amerikoje, bestovinti ant gatvės kampų, išdykaudami ir praeivius užkabinėdami. Jis labai mylėjo Prancuzų tautą; jeigu kas norėjo senuką įarzinti, reikėjo tik pradėti peikus Prancuzus, kurie — anot jo — netik svetingi ir dori žmonės, bet ir vienintėliai, kurie myli ir palaiko laisvę žmonijoje. Todėl jis ir Marselijetę su energija dainavo iki galui savo amžiaus. Senukas nekeitė iš širdies gilumos: armijos, tinginių ir girtuoklių, advokatų ir bilų teisme, o jau ypatingai kuningų ir jų mokslo. Nė geriausiam kuningui jis neitikėjo; kuningas — tai nedraugas liaudies ir žmonijos, tai įrankis netik popiežijos, bet carų ir karalių, kapitalistų ir visų nevidonų. Anot jo, kuningas nesidrovės ar nunuodinti ar užmušti nors savą draugą, motyną ir tėvą, jeigu to reikalaus jo "polytika". Nestebėtina, kad jis vadina kuningiją veisle driežų ir krokodilių. Šale kuningų jo akyse ant lygios stovėjo carizmas, ir Lietuvių tarpe nesusipratimai, barnys laikraščiuose, suirutės susirinkimuose ir t. t. ne iš kitur pareina kaip nuo šnipų, "špiegų", pasidarbavimo, kuriuos siunčia liaudies tarpan kuningų ir caro valdžia. Daug negerovės jis krovė ant galvos lietuviškųjų moterių, kurios atėjusios Amerikon, rods, užsideda skrybėles, papuoštas plunksnomis, šukomis ir kitais žibučiais, bet turi tuščias galvas, žiaurų budą, ir netik pačios bjaurina

savo gyvenimą, bet bjaurina ir šeimynas, auklėja nedorai vaikus, ir teršia visą Lietuvių gentę. Jeigu Lietuvių tarpe yra negerovės, peštynės, piktžodžiavimai, girtynės, iš didelės dalies už tatai atsako lietuviškos moters; jų pasielgimas atsiliepia ir ant mūsų visuomeniškojo gyvenimo Amerikoje. Apšvietimo reikia netik vyrams, bet ypatingai moterims. Bet kas tą apšvietą suteiks? Tik ne vienuolės, zokoninkės! Vienuolės — tai kuningų "gaspadinės", ir ne joms auginti jaunuomenę, ne joms auklėti tautos ateitę. Ne kuningai, ne vienuolės mums turi rūpėti, bet laisva mokykla, kokią suteikti gali tik demokratiškoji vyriausybė.

Ar sulauks Lietuva laisvės? ar gyvuos Lietuvių tauta? Pakol liaudis pasiliks naguose kuningijos, pakol Lietuviai nesusipras beturį tiesas žmonybės ir laisvės, pakol apšvieta nepasiplatins, o su ja ir laisvamanyba, pakol Lietuvos moters netaps ukėsėmis, tautos dukromis ir tautos mylėtojomis, nėra galima laukti netik laisvos Lietuvos, bet nė jos autonomijos. Buvome vergais ir baudžiauninkais kitų tautų, ir dar liksime ilgiems metams. Grįžti Lietuvon, jis nesitikėjo, nė noro neturėjo, iki nevirs nauja gadynė dvasėje žmonių, iki carizmas nebus iš pamatų išverstas, ir iki kuningija neatsizadės bernauti Romos popiežiams ir šiaip karaliams ar carams. Reikia sutverti tautiškoji bažnyčia, bažnyčia paremta ant doros ir mokslų, o ne ant burtų ir žydiškų prietarų. Ne krikščionybės, bet žmoniškumo ir meilės reikia!

Kaip kiti, taip ir kun. Dembskis nuo jaunų dienų buvo tikintis karštas krikščionis. Dar 1892 m. jis iššventino kun. Kolaševskio bažnyčią Detroite, Mich. Jis tai padarė turėdamas nuo popiežiaus Piaus IX įgaliojimą netik bažnyčias šventinti, bet ir atlaidus duoti net iki trečiai gėntkarčiai. Bet kuningai jį apgavo. Jis nerado prieglaudės pas juos. Jau seniaus jis buvo popiežininkams nusikaltęs, nėra dar Paryžiuje protestą kėlė prieš dogmą, kuriaje popiežius tapo neklaidingu pripažintas. Tad ir dabar susirgęs ir ligustas, pabuvojęs pas kun. Barbą, jis kreipė savo žingsnius Shenandorin, kur tuomet gyveno d ras Šliupas.

Atvažiavo ir lietuviškai šnekėti primiršęs, ir krikščionis, ir didelis Lenkų draugas. Nestebėtina, kad buvo Lenkų draugas. Juk visi senesniejie kuningai Lenkus mylėjo, o dar ir jaunesniejie šiadien bent Lenkes gaspadinės myli. Kun. Dembskis drauge su Odrovažu ir Andreikavyčiumi juk ir Lenkų garsųjį Związką 1880 m. užmanė. Tad įvyko ilga eilė pašnekų, ginčų ir persiėmimų Šliupo namuose. Kun. Dembskis, nors silpnai angliškai mokėjo, ėmė skaityti p. Green'o Buffaliuje leidžiamąjį laisvamanių mėnesraštį, o toliaus ir Truth Seeker'į, einantį New Yorke. Netruko ilgai, ir senas maištininkas tapo Lietuviu ir laisvamaniu. Ant syk taip radikališku tapo, kad skelbė reikiant naikinti kuningų tvirtoves (bažnyčias), rods neužkabi-

nant kuningų ypatos. Be bažnyčių — jis sakė — kuningai nebus pavojingi! Nepoilgam, 1893 m., įvyko Kražiuose žinomoji skerdynė. Popiežius Leonas XIII ažuot Lietuvius užtarti, išleidė paliepiamą Lenkijos ir Lietuvos vyskupams akelai klausyti Maskolių valdžios. To jau per daug buvo. Shenandorio Lietuviai, susirinkę svetainėje, skaičiuje bent 300, netik protestavo, bet apšaukė popiežių krokodiliumi ir ant visados atsisakė nuo Romos bažnyčios. Tarpe pasirašiusių jų po rezolucijomis buvo ir kun. Dembskis.

Nuo to sykio Lietuviai pažįsta kun. Dembskį ir kaipo Lietuvį ir kaipo laisvamani. Iš pradžios jis mokė juos gēographiją, historiją, skaityti ir rašyti, aritmetiką ir t. t. Nebudamas iškalbus, senukas pamatė, kad plačiaus tegalės veikti rašytu žodžiu. Rods dar jis Lenkams Freelande, Pa., ir Passaic'e, N. J., mėgino trumpą laiką tarnauti kaipo neprigulmingas kuningas; bet kada pamatė, kad Lenkai nėra linkę į laisvamanybą, jis galutinai juos metė, ir ėmėsi rašyti ir leisti lietuviškoje kalboje savo raštus, rasdamas gerą pritarimą tautiečių. Tarp pirmųjų raštų turime "Imtynės bagočių su varguoliais", o vėliaus pasipykė visa eilė jų, kaip va: "Kaip geriausiai laidoti numirėlius", "Dvyniai vaigių", "Iš ko kyla melai irskriaudos žmonijoje", "Kankintojai ir kankintiniai už mokslą", "Inkvizicija" ir tt.

Kun. Dembskio raštams plintant, kuningai siuto. Negalėdami atsisipirti, jie nekartą kalbino d-ą Šliupą, žadėdami jam turtus, kad "išvartų senąjį bedievį". Žinoma, atitiko kirvis kotą. Kaip Šliupas, taip Dembskis, ir raštu ir žodžiu toliaus platino su užsidegimu laisvamanybą. Rods kun. Dembskis neatstojo nuo savo titulo "kuningo"; jis nebuvo išvilktas iš kuningiškų rubų, nė nebuvo vyskupų iškeiktas; ir jis savo pašaukimą aiškino tuomi, kad jis ėsąs senam Valančauskui prisiekęs "mokinti liaudį". Tad jis kuningu pasilikdamas, ir mokino liaudį tikrai, teisingai, sąžiningai. Kartais, jis ir vaikus krikštyjo, ažuot aliejų panaudodamas riciną, net ir keletą šliubų davė tiems, kurie prašė.

Ekonomijos klausimuose sunukas iš pradžių, kaip minėjome, buvo anarchistu; bet vėliaus tapo socialistu, ramesniu reformatoriumi. Tokiu jis ir mirė. Socialistus jis visur teisino, nors jie ir didžiausias nesumones kur butų įvykdinė. Sakydavo: paklydo tai paklydo, jie pasitaisys, jeigu užpakalyje jų nestovi caro prieglobstė ir piningai.

Mirti senukas nesibijojo, tik troško, kad mirtis ateitų be skausmų. Ligų ir ligonių bijojo, ir vengė progos užsikrėsti bent kokia liga.

Iš pasikalbėjimų su senuku žinome, kad kuningu tapti privertė jį motyna. Bet žmonija, ir Lietuva ypatingai, butų laimėjusi daug daugiau, jeigu jis butų jaunystoje pastojęs agronomu ar mechaniku.

Turtų senukas nepaliko jokių, ir todėl tuomi įdomiaus buvo, kada po jo mirties brolēnas per advokatus ėmė jieškoti senelio lobių, nors brolēnas gyvam senukui nė mažiausio gero nepadarė.

Kun. Dembskis užbaigė amžių, prisiglaudęs pas d-ą Šliupą, dalindamasi šeimynos vargais ir linksmybėmis.

Amžina atsilsis jo pelenams!

MOTINA.

Močiutė—senutė vis liudi ir liudi,
Vis mylimo ilgis sunaus...

Aušrinė saulėtekius auksina — puošia,
Pabunda kas gyvas ir maldą kartoja Dievopi.
Ir mus sengalvėlė, akis vos atmerkus,
Minčia jau bejieško pasaulyj' sunaus.

"O Dieve galingas", ji meldžias be žodžių:
"Apsaugok man vaiką, te bun jam diena ši

[laiminga.

"Te lenkiasi jojo vargai ir nelaimės,
"Te žengia jis vienval dorybės keliais!..."

*

Išaušus-gi dienai, žmonelės sukrunta,
Darbuojasi, triusis. Su jais ir močiutė senoji.
Ji triusdamos vienval atsimena sunų, —
Saldžiais atminimais gyvena širdis!

Jį kudikiu mato. Mažytės rankutės
Jai apsupa kaklą, jis glaudžias prie josios

[krutinės...

Jis veidą jai savo lupytem's bučiuoja...
Nno meilės — malonės apšala jausmai!

*

Jau saulė naktin pasinērė. Sutemo.
Pas langą ji sėdi ir žiuri į dangų žvaigždėtą.

Ir vėl jos mintis po pasaulį keliauja,
Ir liudi ir dairos, ir ilgis sunaus.

"O, sviete mieliausis", ji gieda be žodžių,

"Kur mano paklydęs sunelis šią naktį praleidžia?"

"Ar jis kur bedalis, sau linksminas — džiaugias,

"Ar grumasi gal su pasaulio vargais?..."

BRIEUX.

Sunaikintosios Gerybės.

(“LES AVARIE’S”. PAGAL JOHN POLLACK’O
“DAMAGED GOODS” “LAISVAJAI MINČIAI”
vertė *Karolis Vairas.*)

(Žiur. “L. M.” No. 43).

DAKTARAS. Bet aš pasakiau tamstai teisybę. Tamsta negali padaryti man jokio naujo užmetimo. Turi būti pertikrintas.

JURGIS. Žinoma, tamsta turi tiesą, sakydamas, kad aš stengiausi apsipažinti su dalyku pirm, negu atėjau pas tamstą. Pirmučiausia, ar tamsta esi tikras, kad aš sergu tąja liga? Tamsta taip sakai, ir gal būti tai yra tiesa. Bet pasitaiko, kad ir didžiausie daktarai klysta. Aš girdėjau, kad tamstos mokytojas Rikord’as nesykį bandydavo prirodiuoti, kad ta liga nėra limpanti. Jis net privesdavo pavyzdžius savo tvirtinimui paremti. Dabar tamsta privedi pavyzdžius, kad ano tvirtinimus sumušus. Labai gerai. Bet aš turiu tiesą visa tai apsvarstyti. Ir kada aš svarstau tuos dalykus, tai aš persitikrinu, kad tos pasekmės, kuriomis tamsta mane gąsdini, yra tikrai galimos. Greta to gąsdinimo tamsta turi daleisti taip pat, kad mano jungtuvės gali ir neturėti apverktinų pasekmių mano moterei.

DAKTARAS (vos tesusilaikydamas). Toliau. Aš atsakysiu tamstai.

JURGIS. Tamsta sakai, kad jūsų vaistai yra galingi, ir sulig tos katastrofos, kuri pasak tamstos gali mane ištikti, aš galėčiau būti išimčia, vienas iš penkių iš šimto, ir daleidi, kad mano moteris taipgi turėtų būti išimčia. Dabar, jei matematikas apskaitliuotų atsitikimo galimybes, tai katastrofos galimybė pasirodytų taip maža, kad, tos nelaimės galimybes pastačius priešais kitokias nelaimes, nepasitenkinimus ir, gal būti, tragedijas sulig mano pražuties, išeitų, jog aš turiu tiesą, o tamsta klysti. Pagaliaus, matematika, kaipo mokslas, yra tikresnė už mediciną.

DAKTARAS. Ah, tamsta taip manai! Gerai, bet tamsta klysti. Dvidešimts atsitikimų tokių pat, kaip tamstos, buvo atidžiai ištyrinėti nuo pradžios iki galui. Devyniolika atsitikimų — girdi tamsta devyniolika iš dvidešimties — vyrai užkrėtė liga savo moteris. Ap-svarstyk, kad neatsižvelgiama į pavojų: apsvarstyk, ar turi tiesą pastatyti savo moterį tokiose aplinkybėse, kad reiktų tikėtis, jog ji bus išimtis! Labai gerai: dabar žinosi, kokios rūšies yra liga, kurios išsisaugoti tamstos moteris turi penkias galimybes iš šimto atsitikimų. Imkis šitą kniugą — tai yra mano mokytojo veikalas — štai, paskaityk ją pats sau, aš pažymėjau vietas. Nenori pasiskaityti? Tad aš perskaitysiu.

(Skaito labai karštai). “Aš mačiau vieną nelaimingą moterį, kurią ta liga pavertė į galvijį. Veidas, arba geriau pasakius veido liekanos, buvo niekas kitas, kaip baisi paplokšti žaizda”.

JURGIS. Liaukis, susimildamas liaukis!

DAKTARAS. Ne, nepaliausiu. Skaitysiu iki galui. Aš nesusilaikysiu daręs gera vien delto, kad tamstos nervams tai nepatinka. (Skaito toliau). “Iš viršutinės lupos, kuri buvo visiškai suėsta, neliko anei ženklų”. Na, matai. Ir tamsta ketini rizikuoti, ketini užkrėsti liga moterį, kurią sakaisi mylįs, o tuo tarpu net dalyko aprašymo pats negali išklaudyti? Pamąstyk, nuo ko ir už ką ta moteris užsikrėtė sifiliu? Ne aš visa tai sakau: tai sako kniuga. “Nuo vyro, kurio kriminališka paikystė buvo toki, kad jis nesidrovėjo apsivesti budamas, kaip vėliaus paaiškėjo, žymiai apsireiškusiame antrame ligos laipsnyje”. Ką padarė tasai žmogus, tą patį ketini tamsta padaryti.

JURGIS. Aš viso to užsitarnaučiau, jei aš apsivesčiau su žinia, jog mano apsivedimas atneštų tokias baises pasekmes. Bet aš netikiu, kad aš tai padaryčiau. Tamsta ir tamstos mokytojai esate specialistai. Tamstos atkreipiate visą savo atidžią į savo studijuojamus dalykus ir jūs manot, kad tie baises, parinktieji pavyzdžiai dar neužtektinai nušviečia dalykus. Tamstos patįs patenkate į tam tikro susivylėjimo laipsnį.

DAKTARAS. Aš esmi girdėjęs šį argumentą.

JURGIS. Nepertrauk manęs, meldžiu. Tamsta pats sakei man, kad vienas žmogus iš septinių yra sifilitikas, ir toliaus, kad yra šimtas tukstančių tokių žmonių, vaikščiojančių Paryžiaus gatvėmis visai gera-me sveikatos stovyje.

DAKTARAS. Taip, yra šimtai tukstančių žmonių, kurių ligos regimų ženklų nesimato. Bet per mūsų ligonbučius perėjo tukstančiai žmonių; juos palietė didžiausios kančios, kokias tik gali mūsų silpnas kunas pakelti. Tamsta jų nematai: jie tamstai neegzistuoja. Ir vėl, jei šitame klausime butumei tik pats vienas užinteresuotas, tai galėtum elgties kaip tik patinka. Bet aš tvirtinu ir kartoju su visa mano pertikrinančiąja spėka, kad tamsta neturi tiesos išstatyti šitam pavojui kito žmogaus. Galimybė neužsikrėsti retai pasitaiko, aš žinau: dar geriau žinau, kaip tai yra baisu. Ką gi tamsta dabar bepasakysi?

JURGIS. Nieko. Aš manau tamstą teisybę kalbant. Nebežinau, nė ką bemanyti...

DAKTARAS. Ar gi uždraudamas tamstai dabar apsivesti, aš uždraudžiu ant visados? Ar gi aš sakau, kad tamsta niekad nebegalėsi pasveikti? Anaipol, aš duodu tamstai viltį. Vieno reikalauju: palauk tris arba keturis metus, per tą laiką aš galėsiu žinoti, ar tamsta esi ant to tako, ant kurio jau nebėra vilties, ar ne, ir per tą laiką tamsta galėsi tiek pasveikti, kad nebebusi pavojingas savo pačiai ir vaikams. Taip, vai-

kai: aš dar nieko nekalbėjau apie juos. (Labai mandagiai ir pertikrinančiai). Klausyk, mano geras pone, tamsta esi dar labai jaunas ir labai jausmingas, kad nebeturėtum jokio susimylėjimo. Yra dalykai, kurie negali nesujudinti tamstos: netikiu, kad aš negalėčiau tamstą perkalbėti ir pertikrinti. Aš labai prijaučiu tamstai; todelei aš maldauju, kad visa ką aš čia kalbėsiu, tamsta kuorimčiausiai apsvarstytum. Tamsta daleidai, kad neturi tiesos išstatyti savo pačią tokioms kančioms; bet čia einasi ne vien apie tamstos pačią — čia yra dar jos kudikiai, kurių tamsta gali tikėtis. Valandėlei aš nemanysiu nė apie tamstą, nė apie ją. Vardan tų nekaltų kudikėlių aš atsišaukiu į tamstą, ir tuomi aš noriu apsaugoti tautos ateitį. Klausyk. Iš dvidešimts vestuvių, apie kurias pirma minėjau, penkiolika turėjo kudikius. Iš viso pagimdė dvidešimtį aštuonis. Ar žinai, kiek iš jų išgyveno? Tris: tris iš dvidešimties aštuonių. Didžiausi ir baisiausi sifilio ypatybė: kudikių žudymas. O, taip! Kas metai pagaminama naujos nelaimingų kudikių skerdynės. Herodas dar viešpatauja Francijoje ir visame pasaulyje. Ir nors tai yra mano pareiga apsaugoti gyvastis, vienok pasakau tamstai, kad tie, kurie išmiršta, yra laimingi. Jei tamsta nori pamatyti sifilitikų tėvų kudikius, tai aplankyk kudikių ligonbučius. Mes pažįstame tos rūšies ligonius: tai likos klasiška. Bile daktaras gali juos išskirti iš kitų kudikių: mažyčiai sutvėrimai yra jau seni nuo pat užgimimo, paženklinti visokių žmogaus ligų ir išgimimo žymių. Tamsta rasi kudikius įvairių išgimimo apsireiškimų užgautus; kupruotus, beformius, šleivus, kiškia-lupius, rachitikus, su nepaprastai didelėmis galvomis ir per mažais kunais, su įvairiomis sąnarių ligomis. Didesnė jų visų dalis — tai kentėtojai už tėvus, kurie susituokė nežinodami apie tai, apie ką tamsta dabar žinai. Jei aš galėčiau, aš šaukčiau apie tai nuo namų stogų. (Maža pauza). Aš pasakojau apie tai nei kiek ne pridėdamas. Apsvarstyk visą tą dalyką. Pasverk už ir prieš, sudėk kruvon galimas kančias ir tikrąsias nelaimes. Ir įsidėmėk, kad iš vienos pusės yra tamstos paties kentėjimai, o iš antros — kitų žmonių kentėjimai. Atmink tai. Nebepasitikėk savimi.

JURGIS. Labai gerai. Aš nevesiu. Aš surasiu kokį nors pasiteisinimą. Aš atidėsiu tai šešioms mėnesiams. Ilgiau negalima.

DAKTARAS. Aš reikalauju butinai trijų metų, jei ne keturių.

JURGIS. Ne, ne! Meldžiamasis, juk gali išgydyti mane į trumpesnę laiką.

DAKTARAS. Ne, ne, ne!

JURGIS. Taip, gali. Aš maldauju. Mokslas gali viską padaryti.

DAKTARAS. Mokslas nėra Visagalis Dievas. Stebuklų gadynė praėjo.

JURGIS. Oh, tamsta galėtum, jei tik norėtum. Aš žinau, kad galėtum. Išrask ką nors, išbandyk ką nors! Išbandyk ant manęs kokį nors naują vaistą. Padvigubink dozas! Duok man dešimtį sykių didesnę dozę, negu paprastai, jei reiktų! Aš viską pakelsiu, absoliutiškai viską! Tikrai turi būti kelias, turi būti budas išgydyti mane šešių mėnesių laike. Žiurėk tamsta, po tam viskam aš nebegalėsiu atsakyti už savo pasielgimus. Del mano pačios ir mano kudikių malonės, daryk ką nors!

DAKTARAS. Nonsensas.

JURGIS. Jei tik tamsta mane pagydysi, aš nežinau, kaip aš tamstai atsimokėsiu! Aš busiu dėkingas tamstai per visą savo gyvenimą. Atiduosiu pusę savo turtų. Delei Dievo meilės, daryk man ką nors!

DAKTARAS. Tamsta nori, kad aš padaryčiau tamstai daugiau, negu visiems kitiems?

JURGIS. Taip.

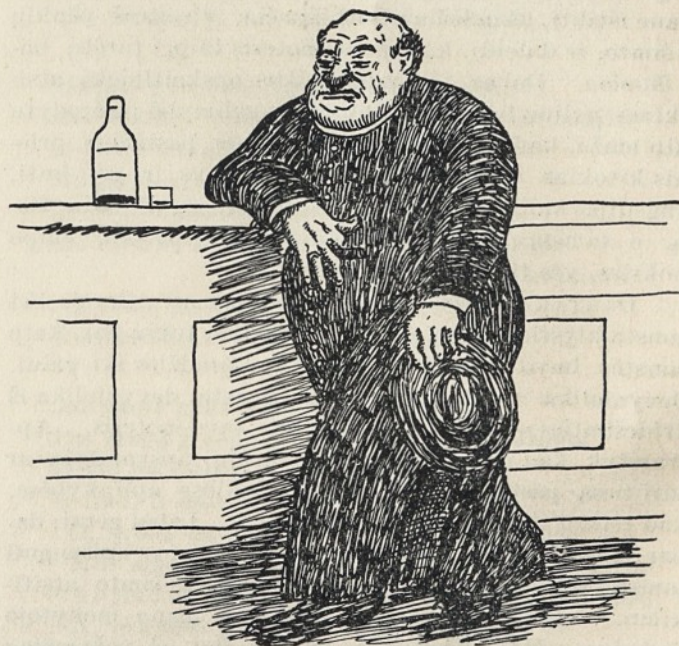
DAKTARAS. Leisk man pasakyti, pone, kad kiekvienam mūsų pacientui, ar tai būtų turtingiausias ar biedinausias pasaulyje žmogus, mes padarome visą, ką tik galime padaryti. Mes neturime paslėptų sekretų turėjams, ar ir tokiems, kurie labai skubinasi pasveikti.

JURGIS. Sudie, daktare.

DAKTARAS. Sudie.

(Pirmasis veiksmas užsibaigia).

(Toliaus bus).

BLAIVYBĖS PLATINTOJAI.

Mokslas pas Arabus ir šiaip viduramžiuose.

(Žiurék "L. M." No. 43).

Be minėtų jau mokslinčių, dar atsižymėjo *Haly Abbas*, Persas gimimu, kurs mirė 994 m. Jo *Almaleki* buvo semta iš Rhazio veikalo, susidėjo iš 20 tomų; buvo tai pilnoka systēma thėorijos ir praktikos medicinos. Dalinosi į 3 dalis: kningą Sveikatos, kningą Mirties ir kningą Ženklių; dalis, pašvęstoji akušerijai ir obstetriškai, vartojama buvo netik profesijos, bet ir akušerių—bobučių. Tai buvo geras veikalas.

Avicenna arba *Ebn Sina* gimė Bocharoje 980 m. Dar jaunutis budamas, buvo labai linkęs prie mokslo ir, sako, kaip 10-metinis vaikas atmintinai mokėjo visą Koroną, ir dienomis bei naktymis mokėsi philozophiją, matematiką, astronomiją; veliaus mediciną mokėsi Bagdado universitatėje. Jis buvo mėgiamas dvare kalipho, kurs veikiai pakėlė jį į Vizyrą. Kaip staigu pakilo, taip pat staigu neteko mylistos ir turtų, ir atsiderė kalėjime; vienok po 2 metų tapo paliuosuotas ir vėl pakilo akyse publikos ir dvaro. Į tą tarpą Avicenna panudo girtauti; girtybė drauge su perdideliu darbštumu sumenkino sveikatą, ir jis mirė 1037 m. Jis buvo autoriumi kelių veikalų, kurių svarbiausias tai — *Canon Medicinæ*, ilgai universitatėse vartotas kaip rakaningė. Veikalas dalinosi į 5 dalis, kurių pirmidvi apglėbė principus physiologijos, pathologijos, higienos ir therapeutikos, sulyg pamokymų Aristotėlio ir Galėno; trečioji ir ketvirtoji mokė ligų gydymą, o penktojoje tilpo žinios, kaip ir iš ko reikia sutaisyti gyduoles. Vis-gi Avicenna labiaus mėgo mataphyziškas svajones negu tyrąjį mokslą, ir todėl teisingai ištaria vienas Arabų poetas: „Avicennos philozophija neturėjo sveikų pamatų, ir jo mediciniškoji žinia nieku neprisidėjo prie gerumo jo sveikatos ir ilgo amžiaus“.

Albukassis gimė Zahroje, netoli Kordovos, pradžioje 11-tojo amžiaus ir mirė tur-but 1122 m. Jis sukompiliavo praktiką medicinos, kurioj kningoje telpa trumpos žinios iš chirurgijos su aprašymu ir nupiešimu tų instrumentų. Apie lavonų pjaustymą nėra ten nė vieno žodžio: regimai dissekcijos buvo uždraustos jo gadyneje. Sivilinimą jis vartojo su pamėgimu išsinarinimuose ir prasidedant kuprotumui. Jis pamini instrumentali gindymą ir ištraukimą "namų".

Avenzoar, gimė 1113 m. iš hispaniškos šeimynos, mokėsi mediciną nuo tėvo, ir galiaus pats paskilbo Hispanijoje ir Afrikoje. Tulą laiką gyveno dvare Seville kuningaiškėcio, guodojamas ir apdovanojamas, ir galiaus tapo iškeltas į Vizyrą. Tarp kitko jis parašė veikalą apie inkstų ligas, ir mokino gydyti nuo akmens (*calculus*) su operacijos pagelba. Mirė 1161 m.

Averroes arba *Ebn Rošd* gimė 1166 m. Kordovoje, kur jo tėvas buvo urėdninku. Pasimokęs philozophiją, mathēmatiką ir kitus mokslus, jis pristojė medicinos mokintiniu pas Avenzoar'ą. Dažniausiai jis gyveno Seville'je, kur galiaus tapo pakeltas į ricierius. 1195 m. jis tapo pakviestas dvaran karaliaus Hispanijos ir Morokko Kordovoje, kur įgyjo augščiausia guodą, nors veikiai jos vėl neteko dėlei tulo nesusipratimo; rods veliaus atgal gavo ir guodą ir vietą. Jis daug rašė netik apie mediciną, bet ir philozophiją. Mirė 1198 m.

Žydas *Maimonidės* gimė Kordovoje 1135 m. Jaunutis jis pasišventė Talmudui, ir plačiai keliaudamas, aplankė Jėruzolimą. Trumpam laikui jis buvo įsteigęs mokyklą philosophijos rytuose. Mirė 1204 m. Jis buvo labiaus thėoristas, negu praktiškas gydytojas; ypačiai jis paminimas esti kaip autorius veikalo apie nudus.

Tad matome, kaip Arabai mėgo mediciną. Beveik visus svarbesnius Graikų veikalus jie išguldė į savo kalbą ir tokiu budu nevieną iš jų gelbėjo nuo pražuties. Stebėtina, kad Arabai praleidė Latynų autorius, ir regimai nepažinojo Celsiaus nė Coeliaus Aureliano. Kadagi religiški prietarai draudė daryti dissekcijas, Arabai turėjo pasitenkinti anatomiškomis žiniomis Galėno, ir padaugino dar klaidas originalo netikrais išguldymais. Įtėmijimuose Arabai buvo atsilikę nuo Graikų; tačiau jie pirmi atskirti pradėjo išberiamasias karštines. Taip-gi Arabai suteikė žinią purgatyvų, kaip *caссия* ir *manna*, kurios užėmė vietą senovės drastikų lyginai kaip pamokino sutaisyti sirupus, tinkturas, distiliuotus vandenius, pomadas ir plėstrus.

Kuomet Arabai kilo galybėje, išmintyje ir garbėje, tai Graikai nuolat ėjo žemyn. Medicinos historijoje anų gadynių visoje Europoje išpultų paminėti tik *Oną Komnėną* († 1148 m.), kaip moterį-gydytoją, ir *Joną Aktuarijų* kaip autorių, gyvenusį Konstantinopolyje pabaigoje 13-to ir pradžioje 14-to šimtmečio gydytoju prie ciesorių dvaro. Apie jo gyvenimą mažai kas tėra žinoma; jis ėsąs parašęs keletą veikalų išaiškinimui pamokų Galėno. Jis dėjo didelę svarbą ant thėorijos kritiškų dienų, ir mėgino ją paramstyti astronomiškoms hypothėzėms. Nors jis pamini Arabų įvesdintas gyduoles, vienok nė žodžio neburbteli apie rauples, drogues, spina ventosa ir kitas ligas, Arabų įtėmytas. Jis manė žmogų susidedant iš sąjungmės dviejų priešingų substancijų — dušios ir kuno; kukliai aprašė prasimanytą vėnų plexų, susiduriantį su maistmaliais (digestyvais) organais, kuriame tai plexe animalės dvasės (*spiritus*) pasidaro ir prasišvarina; dėl anos gadynės jis taip-gi gan methodiškai aiškino funkeijas kuno ir priežastis ligų.

Kada medicinos dangus taip niaukstėsi rytuose, tai vakaruose viešpatavo militarė suirutė, ir tik feodalizmo systēma tesuteikė šiek-tiek atvangos tiems, kurie bu-

vo mindžiojami ir tremiami kojomis. O mokslai ir mokymasi su visu žlugo, ir tik nedidelis žmonių skaičius rado bažnyčios sterblėse šioki-toki apgynimą ir galėjo atsidėti ant studijų medicinos bei bažnyčios įstatymų. Tik kryževystėms prasidėjus, žmonės kiek laisviaus atsikvėpė; keletas valstijų atsiliuosavo; muničipalės įstaigos ėmė rastiesi ir daugintiesi; galiaus bėgyje 13-to ir 14-to amžių debesiai nuo veido romiškai-katalikiškosios Europos šiek-tiek prasisklaidė, ir iškilti ėmė žmonės talentuoti, kurie visatinoje tamsybėje sužibėjo lyg žvaigždės skliaute dangaus. Tokiais buvo Dantė, Petrarka, Bokaččo; Leonardas iš Pisos pirmas ėmė suprasti ir vartoti algebraiškas žymes (nors — anot Cuvier'o — tuomi atsižyminęs benediktinas Gerbertas, vėliaus popiežius Sylvestras II). Kartais net gamtos mokslai nepasiliko be atstovų.

Bet grįžkime pas Arabus. Ir *geographija* viduramžiuose daug skėli Arabams. Afrikoje ir Azijoje rubežiai geographiškojo mokslo prasiskietė, ir dabar dar žingeidus ir vertintini yra senieji Arabų veikalai apie keliones ir geographiją keletos šalių, parašyti vyrų, kaip: Abulfeda, Edrisi, Leo Africanus, Ibn Batuta, Ibn Foslan, Ibn Jobair, Albiruni ir kiti.

Taip-gi *historija* buvo Arabų mėgiama. Seniausiu Arabų istoriku mums žinomu yra Muhammed al Kelbi († 819 m.). Ypačiai 10-me šimtmetyje *historija* pražydėjo. Pirmieji, kurie mėgino visatini peržvelgti dalykus, buvo Masudi ("Aukso lankos ir naugių kasyklos"), Tabari, Hamza iš Ispahano, ir Eutyčius, krikščioniškas patriarchas Aleksandrijoje. Paskui juos seka Abulfaradž ir Jurgis Elmakin (abu krikščioniu), Abufeda ir k. Nuvairi parašė "Sicilijos *historiją* po Arabų valdžia". Visoki epizodai iš kryžievių gadyneš tapo išguldyti į Prancuzų kalbą. Apie Arabų vicšpatavimą Hispanijoje keletą veikalų parašė Abul-Kasem iš Kordovos († 1139 m.), Temini, ir k.

Arabų *philozophija*, kilusi nuo Graikų, skaitėsi tarnaitė tikėjimo, ir atsinešė prie Korano, kaip kad scholasticizmas prie biblijos viduramžiuose. Arabai ypačiai kamantinėjo raštus Aristotelio, kurį per Hispaniją pažinoti gavo visa vakarinė Europa išguldytais iš arabiškos į Latynų kalbą; patys-gi Arabai susipažino su Graikų philozophu išguldytais, atliktais gadyneš Abassidų. Jie dėjo daug svarbos ant logikos ir metaphyzikos. Garsiausi jų philozophiški rašytojai buvo: Alkendi iš Basros (pradžioje 9-to amžiaus); Alfarabi, kurs 954 m. parašė veikalą apie Pirmutinius Principus; Avicenna († 1036), kurs kamantinėjimus logikos ir metaphyzikos mezgė su medicina; Ibn Yahya pagarsėjo kaip originališkas mintytojas. Alghazali († 1111) parašė "Sunakinimą visų idolatriškųjų philozophiškių sistemų"; Abubekr-ibn-Tofail († 1190), kurs philozophiškoje novellėje Hai-ebn-Yokdan mokė pavšimą žmonių iš gyvulių; ir jo mokintinis Averroės, labai

gerbiamas kaip aiškintojas Aristotelio.

Su didesniu žingeidumu mes galime kreiptiesi prie žinijos arabiškųjų užkariautųjų Hispanijos, nėsa nu jų mes tiesiog igyję esame mokslo pirmus žingsnius. Vos Hispanijos Maurai buvo apsisėdę savo naujose valdynėse, kaip ir jie kreipė savo atydą prie protiškų užsiėmimų, ir jie tapo anuo sriautu, kuriuomi įtekmė Graikų mokslo vėl tekėti ėmė į Europą. Hispanijoje Arabai turėjo 14 akademijų, daugelį prirengiamųjų ir augštųjų mokyklų, ir 5 didelius kningynus; kningynas kalipho Hakem, sako, turėjo daugiau kaip 600.000 tomų! Tik iš Hispanijos pažintis geometrijos ir arabiškų skaitlinių pasklido po kitas Europos šalis. Taip-gi tik mauriškoje Hispanijoje ankstybiausioji astronomiška observatorija Europoje tapo įsteigta. Tai buvo bokštas Giraldo Sevilleje. Jis tebstovi dar šiadien, paverstas į kampanilę arba varpinę, po to kaip Maurų galybė Hispanijoje tapo parblokšta.

Astronomija buvo mokslu, kurs ypačiai patiko Arabams. Gal-but jie astronomiją tuomi labiaus mėgo, kad ji rišosi su tulu nuduotu mokslu, mylimu visatini, kurio adeptai turėjo gan didoką galybę, ir prieš Arabų gadyne ir po jos. Čion, žinoma, užmename — astrologiją, kuri sakos, tėmyjimais pozicijų saulės, mėnulio ir planėtų tam tikroje valandoje, galinti iš anksto pranešti likimą ypatos ar valstijos. Įtikėjimas į dangiškųjų kunų įtekmę ant žmogaus likimo rodos traukėsi nuo seniausių gadynių, ypačiai Rytuose, iš kur jo išpažintojai, rodos, atėjo į Europą. Paveizdan mes skaitome, biblijos Teistojuose V. 20, kad "žvaigždės savo bėgyje kariavo prieš Siserą", ir Horatius peršergsti Leukonoę neįieškoti permatymo ateities su pagelba babyloniškų toblęčiaių (arba almanakų su planetariškoms pozicijomis). Astrologo apokavimai rėmėsi paisėjimu, kad planėtų pozicija sulyg ženklui Zodiako, kurs buvo tekylas valandoje žmogaus gimimo, nulemia ar bent parodo tojo likimą. Šitoji pozicijos planėtų konfiguracija vadinosi ypatos *horoskopu*, ir suprantamas tad daiktas, kad nupiešti horoskopą tikrai, reikia ganėtinai žinoti judėjimus dangiškųjų kunų. Nėra abejonės, kad tikrasai astronomijos mokslas nemažai laimėjo iš visatino ir patenkančio itikėjimo į svajones astrologijos; nėsa noras įsigilinti į ateitį suteikė geidulingą motyvą nepaliaujamoms ir tikroms observacijoms gadyneš, kada meilė mokslo jo paties dėlei butų neįstengusi išgauti tokį rezultatą. Astrologijos dėlei senovės Chaldėjai su užsidegimu tyrinėjo dangų; ir josios dėlei daugelis Europos valdymierų, norėdami išskaityti bėgi žmogiškų reikalų iš itekmės žvaigždžių, kurios anus valdo, taip dosniai mokėjo astronomams dar prieš atsigimimą mokslų, o ir vėliaus.

(T. b.)

DENNIS HIRD, M. D.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

V.

Bezdzionė ir Žmogus.

Šitame perskyrime mes mėginsime atsekti Evoliuciją žindžių. Mums šitoji grupė yra visų svarbiausia, nėra prie šitos grupės mesapatys prigulime.

Mes niekad nesuprasime evoliucijos, jeigu neatsiminsime šitų trijų įstatymų:—

(1) Daugelis gyvūnų išsiplėtoję yra pašalinėmis linijomis, ir, po šito išsiplėtojimo, jie mums daugiau neberupi, kada mes jieškome evoliucijos žmogaus. Paukščiai yra gera pavyzdys pašalinės linijos, kuri atskyrė labai anksti nuo linijos reptilių. Žindžiai ir paukščiai neturi kito sąmazgio kaip tik tą, kad jie paėjo iš dviejų atskirų grupių reptilių.

(2) Kada gyvūnai taip išsiplėtojo, kad jie labai suspecializėjo ir kartais įgyjo didelį apėmį, tolesnis išsiplėtojimas nepareina iš jų, bet dažnai jie išgęsta.

(3) Beveik neatmainomai galima atrodyti, kad didieji gyvūnai paėję yra iš smulkių, nespecializuotų prabočių.

Daugelis šitų ankstybų prastų formų išnyko, nėra, kovoje už gyvastį, jos tapo sunaikintos viršesnių specializuotų gyvūnų. Vienok, tai čia tai ten, nuošaliniuose žemės kampuose, nedaugelis pergyveno, ir su pagelba šitų ir fosylių prabočių, kuriuos iškasa iš uolynų, mes įstengiame atsekti evoliuciją daugelio šeimynų gyvūnų su stebėtinu aiškumu. Jeigu mes laikysime tuos tris įstatymus omenyje, galbut mes netaip nusistebėsime iš tulų stebuklų išsiplėtojime žindžių (mamralių).

Fig. 132 — tai paprasta forma mammalio. Visi gyvūnai, kurių motynos žindo savo jauniklius, vadina-

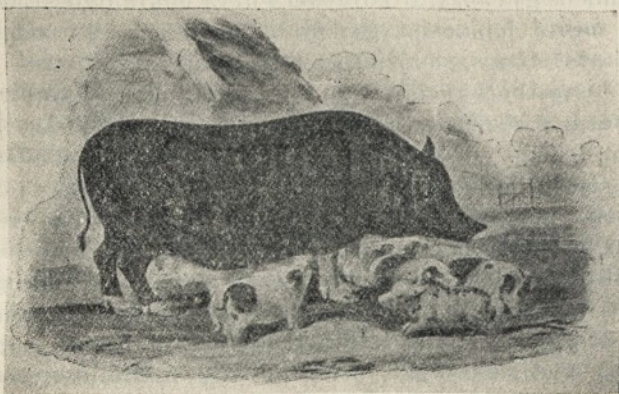

Fig. 132. Kiau'ė su paršiukais.

si mammaliais, nuo latyniško žodžio *mammae*, krutys. Nieko nekaiti, kokios formos gyvūnas nebutų arba kur

jis negyventų, jeigu jis žindo savo mažuolius, jis turi prigulėti prie šitos kliasės — mammalių arba žindžių.

Yra daugelis kitų atskiriančių dėmių, bet šitosios pakaks.

Iš viršaus žiurint, žuvys atsiskiria savais pelekais, reptiliai — šliaužlės savo sausais, raginiais žvyniais, paukščiai — savo plunksnomis, ir žindžiai — savo plaukais. O reikia paminti, kad plunksnos, žvyniai ir plaukai — visi yra išaugomis raginių celių — esti iš tiesų persikeitėjimais skuros — ir, visatinoje prasmėje, visi yra tokiais pat, nors budas jų augimo taip skiriasi, kad niekas per klaidą nepalaikys vieną už kitą. Žvyniai dar tebrandami, su plaukais tarpuose, pas armadilles, ir praktiškai visi rankapirščiai ir kojapirščiai žindžių turi ar nagus ar pentinus, kurie esti persikeitimu žvynių reptilių. Gražios šlakuotos žymės tulų arklių, sako, priklauso nuo žvynių prabočių, iš kurių arklys paėjęs yra. Taip tad savo pirštų nagus galite apmąstinėti su didesne pagarba ateityje, nėra jie parodo, kad kilę esate iš "geros senos šeimynos" — reptilių.

Turime grįžti prie tos "geros senos šeimynos" reptilių ir pažūrėti, kaip toki labai skirtingi gyvūnai kaip katė, karvė, ir žmogus galėjo atsirasti.

Nors paukščius galima atsekti atgal iki reptilių gana panėsių paprastiams driežams, tai žindžiai kilę yra iš tipo reptilių, kurs išmirė seniai atgalios, ir nepaliko jokių gyvuojančių atstovų; tad žindžiai yra, kaip greičiausiai gali buti, senesnė grupė už paukščius.

Mes esame matę, kad amphibijos paėję iš žuvų, kad reptiliai paėję iš išnykusių stogagalvių amphibijų, ir kad iš labai senos šeimynos reptilių, vadinamos *The ramorpha* ("žindžių pavydalo"), pavisę yra tikriejie žindžiai.

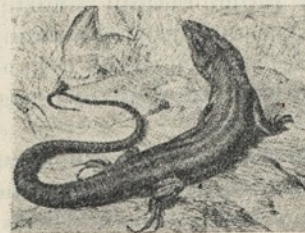
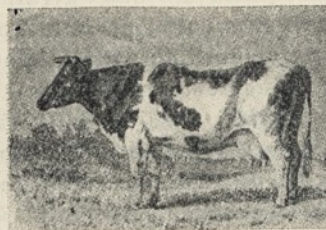

Fig. 133. Karvė ir driežas.

Reikia turėti omenyje, kad, prilyginant su šitais labai senais reptiliais, visi mammaliai yra naujoviški

gyvunai, nors jie būtų buvę ant žemės ir milijonus metų.

Visi žindžiai esti dalinami į tris klases:—

1. Pirmityviai žindžiai (Prototheria).
2. Persikeitusieji žindžiai (Metatheria).
3. Tobulieji žindžiai (Eutheria).

Kad suprasti augimą žindžių, reikia daryti, kas daroma su visais kitais daigtais — reikia pradėti nuo prasčiausiųjų pirma.

Na-gi jeib-kam darytų galvosukčio išiveizdinti, kaip karvė galėjo paeiti iš driežo (Fig. 133). Čion išitėmyk, kad niekas nē nesako, buk karvė paėjo iš driežo. Šitas piešinys yra gražia paveizda išmintingo pasakymo: "Užduotis klaidingai nustatyta esti n'išrišama". Evoliucija mokina, kad visi žindžiai atėjo nuo grupės reptilių, o ne kad vienas žindžius atėjo nuo vieno ypatingo reptiliaus. Jeigu mes tai perprasime, mes pradėsime išmanyti, ką evoliucija ženklina. Visuose sentėvystės atsitikimuose mes turime darbą su grupėmis, dažnai didelėmis grupėmis, ir paprastai grupėmis jau išgaišusiomis.

Fig. 134. Ančia-kurmė arba Ornithorhynchus.

Tad, ažuot pradėjus nuo gerai išplėtooto žindžiaus kaip karvė, mes paimsime ančiakurmę arba ančiasnapį ornithorhynchą (Fig. 134). Tai, be abejonės, yra vienas interesingiausių gyvunų ant svieto. Kada ji pirmu kartu atvėžė į Angliją, buvo tikima, kad norėta tyčiomis apgauti, lyg kad jurių mergomis, kurias padarydavo dailiai kruvon susiedami pryšakį bezdžionės ir pasturgalį lašišos!

Ornithorhynchus yra vienatinis atstovas vienos iš dviejų šeimynų pirmapradinių žindžių. Jo vėliausia buveinė buvo Australijoje ir Tasmanijoje; dabar jis praktiškai išgaišęs yra. Fossylės liekanos, rastos Australijoje, parodo smulkesnį gyvuną negu naujoviškoji ančiakurmė.

Gyvas ornithorhynchus yra apdengtas stangiu kailiu juosvai rusvos spalvos; galunės yra trumpos ir penkiaspirštės, su plėviuotomis letenomis. Plėvės ant priešakinių pirštų prasitęsia žymiai toliau už galų nagų, kaip pas ruonius. Snapas yra platus ir plokštas, ir primena snapą anties; tačiau jis nėra apdengtas ragu, bet su plona, minkšta, jautria, nuoga skurele. Smagens yra

glotnios, ir nėra jokio *Corpus Callosum* arba juostelės nervinės medegos, suvienijančios abi hēmisphēri smagenių, kaip kad pas augštesnius žindžius. Jis turi tik-

Fig. 135. Uolų vallabė.

rus dantis pažymioje gyvasties dalyje, ir jie tik išbira kaip kad piendančiai, po to kaip nusidėvi nuo tryniojimo su maistu ir pieskomis. Šitie dantys visatinai panėši dantims tulų ankstybiausių, panašių žindžiams, reptilių, randamų fossyliuose. Šitoji ančiakurmė yra vandens gyvunas, ir iširausia į urvą pakrantėje sriauto. Ji minta labiausiai gyvulinio maistu — "kirmėlaitėmis, kirminais, smalžiais, o labiausiai mušlais".

Ornithorhynchai deda didelius kiaušinius kaip reptiliai ir paukščiai. Kiaušiniai esti apdengti kietu lukštu, dedami yra lizde, ir periami pataitės. Kada išrieda, mažiuliai gauna pieną nuo motyros. Nėra jien spenio dėl žindimo, bet skystimas iš pienglyčių, regimai, permirksta į plaukus, o iš ten esti žindamas mažiulių. Išitėmyk šitą stebuklingą, prastą pradmeną. Yra dar daug kitų dalykų, kurie parodo artimą sąmazgį šitų gyvunų su reptiliais; bet tikrai iš čion paduotųjų kiekvienas gali matyti, kaip artī ankstybiejie proseiniai žindžių turėjo buti susimezge su reptiliais, iš kurių jie paviso. Šits žemiausias gyvuojantis specimenas žindžiaus yra labai netobulas, ir tiek daug turi žymių kitų gyvunų, kad galime teisingai sakyti, juog an-

čiakurmėje mes matome mammalius bepasidarant.

Eisime prie tolimesnės grupės žindžių, persikeitusių mammalių. Fig. 135 parodo mums uolų vallabį, kuri priguli prie tos pat po-šeimynės kaip kangaru, ir, iš tiesų, jos taip yra panėšios, kad jos iš tikro lygios.

Yra daugelis po šeimynių šitųjų gyvūnų. Daugiausiai jos randamos esti Australijoje, bet tulos rūšis esti užtinkamos ant salų į šiaurę nuo jos. Vienok (mesozoiškoje gadyneje), milijonus metų atgal, jos buvo Europoje ir Šiaurinėje Amerikoje dideliuose skaitliuose. Viena didelė sub divizija dar tebesiranda Pietinėje Amerikoje. Kad aprašyti visas rūšis šitos divizijos žvėrių, reikėtų ilgo straipsnio.

Juos vadina *marsupialiais*, nuo marsupium, krepšys. Šitame krepšyje, kaip matote, jie gali nešiotiesi savo mažyčius. Akis veriančiu skirtumu tarp marsupialių ančiakurmių šeimos yra tas, kad marsupialiai nededa kiaušinių. Mažiuliai išsiplėtoja motynoje, ir jie paturimi esti taip netubulame padėjime, kad ji paima juos lupomis ir įsideda į savo krepšį, kur jie priglunda prie spenio. Kada pagema, tie gyvūneliai yra maži ir pliki; mažyčiai didelės kanguru yra didumo kaip mažas pirštukas. Jie gema netik netobulais gemalais, bet ir esti tikromis *larvae*, nėra turi gpiusų (larvalių) organą pavidale ypatingo žindamo snukio. Jie nė neįstengia pats maitintis, ir pataitė rukčiodama savo raumenius, spaudo pieno glytis ir varo pieną žemyn į jų gerkles, lyginai kaip kad bangžuvė—motyna turi daryti.

Iš daugelio atžvilgių, kurių čion nesuskaitysime, šitie žvėrys, yra geriaus išplėtoti už pirmpradinius žindžius. Pas juos išsiplėtojo petkaulis (clavicula); jie turi spenius; smagenių hemisphėros yra vagotos, ir randasi pradmuo *corpus'o callosum'o*. Dalykuose savo struktūros jie, rodos, esti tarpiniais tarp primityviškųjų mammalių ir tobulųjų mammalių, vienok autoritės netikrina, kad esantieji dabar marsupialiai būtų tiesioginėje linijoje evoliucijos tobulųjų mammalių.

Gyviejie marsupialiai sako esą priešalinė linija.

Bet taip skaitlingi buvo jų prabcčiai, kad dabartinės šeimos bent pagelbsti mums pamatyti laipsnius, kuriais tobulieji žindžiai atsirasti galėjo, nėra jie, rodos, atėję yra per marsupialių grupes.

Galima gauti gan aiškią nuovoką iš ančiakurmės ir kangaru, kaip visa kliasė žindžių paviso iš reptilių, o kada nusikreipiame prie gėologijos, tai randame dalyką labai pasidrutinant. Triassiškuose uolynų sluogsnuose pirma susitinkame su liekanomis neabejotinų žindžių. Jie pirma atsirado ant žemės "mėgintiniu ir dvejojamu keliu; jie išsisuko nuo observacijos ir pragaištis savo mažu didumu". Tuomet svietas gausėjo mėsaėdžiais reptiliais. Ankstybieji žindžiai nevešėjo iki naujoviškai gadynei (eocėnui).

Tulos šitų ankstybų formų iš daug atžvilgių panė-

šėjo į kliasės, perstatomas ančiakurmių ir kangarų, bet dabar esti visatinai tvirtinama, kad jos formavo ankstybesnę padermę, kuri tur-but apglėbė prabočius kaip ančiakurmių taip ir kangarų. Šitą ankstybąją padermę pavadino *Allotheria* (kitais žindžiais). "Šitie pirmieji mammaliai buvo marsupialiais" (*Geikie*, pusl. 1083), ir jie pasiliko augščiausiais tipais, kokie buvo atsekti iki neprasidedant terciarei gadynei.

Tolesniame uolynų sluogsnyje augščiaus -- Jurasi-

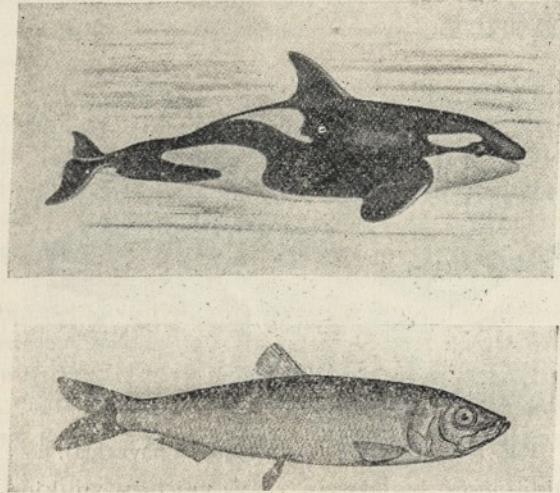

Fig. 136 Bangžuvė ir silkė.

škame — tris grupės mažų gyvūnų tapo atrastos. Vienon iš šitų grupių talpinasi *primityviai vabalėdžiai gyvūnai*. Vienas iš tų žvėrelių (*amphitherium prevostii* — rastos Stonesfieldo šleite, artymais Oxfordo) buvo didumo kaip žiurkė.

Mūsų dabartiniai vabalėdžiai žvėrys, drauge su mūsų mėsaėdžiais ir *ungulatais* (kanopuotais gyvūnais), atsekami esti atgal iki eocėno gadynei, į grupę mėsaėdžių (creodonta) reptilių ir į *ungulatus*, perstatomus phėnakodo.

Ankstyboji tobulų žindžių rūšis susidėjo iš mažų žvėrelių, su mažomis galvomis ir su plonomis ilgomis vuodegomis. Galunės turėjo penkis pirštus, dantų skaičius buvo 44, ir jų smagenis buvo mažos. Prie šitų gyvūnų mes sugrįžšime.

Bet pirma negu turėsime darbą su savais prabočiais, neprošali bus apsidirbus su dviem stebėtinom grupėm žindžių.

Fig. 136 du gyvūnu išrodo labai panėšiu, tačiau vienas yra žuvis, o kitas — žindžius. Viršutinis — tai bangžuvė, vadinama Žudytoja; žemutinis — tai silkė.

Na gi, kartais esti naujiena žmonėms išgirsti, kad bangžuvė yra žindžiumi; vienok tai yra neabejotina buitis. Motynos speniai yra linkon pasturgalio kuno, ir ji prilaiko mažulį savo tam tikru peleku, kada spaudžia pieną žemyn į jo gerkle.

Daug šeimynų yra bangžuvių kliasėje. Bene ge-

riausiai žinoma bus didžuvė (*Balaenoptera physalus*).

Galite matyti (Fig. 137), kokis tai milžiniškas žvėris ji yra. Užtinka tulas 85 pėdų ilgumo, ir sveriančias keletą tonų. Dauguma žmonių pažįsta didžuvės kaulą, kurs visai nėra kaulu. Taip vadinamas didžuvės kaulas yra kauluotas produktas burnos plonės, kur jis randasi dideliais skersiniais pakilumais. 1897 m. toji medega buvo vertinama po £2000 už tonną; o kadan gi viena didžuvė duoda po keletą tonų, tad lengvu bus suprasti, kodėl žmonės leidėsi į pavojingąją didžuvių žvejimą.

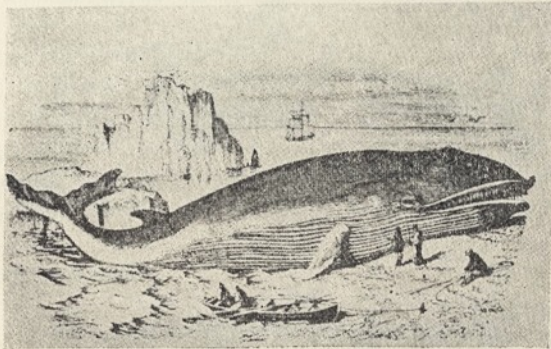

Fig. 137. Didžuvė (*Balaenoptera physalus*).

Didesnės bangžuvių rūšys yra taip sunkios, kad jos negali gyventi ant žemės, kadan gi jų pačių svarumas neleidžia joms kvėpuoti.

Vieta, kurion reikėtų bangžuves patalpinti jeib kioje sistemoje klasifikacijos žindžių, yra nelengvu paskirti, ir dar ji nėra nustatyta. Išrodo, kad jos stovi atskirai, kaip sirėnos ir slinkis ir armadillė. Laikas be abejonės parodys mums tulą sąryšį giminystės.

F.g. 138. Skrajojantis žindžius – Šikšnosparnis.

Viršuj Fig. 138 šikšnosparnis kabo susirietęs, o apačioje mes matome jį su skuriniais sparnais išskės-

tais. Yra daug jų šeimynų, ir jie randami visame sviete, ir yra daugiau negu 190 veislių vienos šeimynos (*Vespertilionidae*). Šitoji didelė žindžių padermė kitados buvo dedama į tą pačią padermę kaip kad žmogus; bet laikas ir triusas parodė, kad tai atskira padermė, ir tur-but pašalinė linija, kadangi neatrasta dar jokių fosylių formų, sumezgančių spragą tarp šikšnosparnių ir augščiausiųjų mammalių.

Palikdami tas pašalines linijas, mes kreipiamėsi į

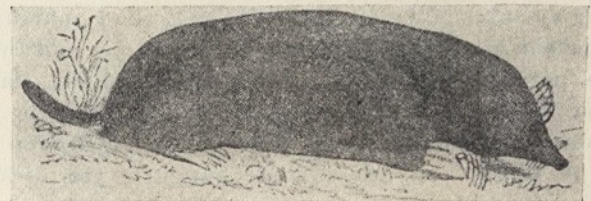

Fig. 139. Grupė vabalėdžių.

savo vyriausiąją liniją, kurioje dauguma žindžių kelia vo. Toji vyriausioji linija vadinasi vabalėdžiais (*Insectivora*), nėra jie minta vabalais.

Fig. 139 parodo tris paprastus, bet labai akvyvus vabalėdžius. Mažasai gyvunėlis viršuj — tai kirstukas (*sorex*). Dažnai juos žmonės vadina kertukais — pelėmis, bet tai ne pelės. Jie yra labai sena šeimyna, ir labai plačiai pasklydę. Vienas iš jų, *sorex minutus*, tai mažiausias Britanijos žindžius.

Didesnysis gyvunas, viduryje, tai paprastas kurmis (*Talpa Europaea*). Jį randame tiktai Senamjame Sviete. Yra Amerikoje tvariniai, panėšūs į kurmius.

Apatinis gyvunas — tai ežys (*Erinaceus*). Jis ēda netik vabalus ir sližius, bet taipgi vištukus, jaunus paukštelius, ir angis.

Apie tris gyvunėlius Fig. 139 reikėtų rupestingai apsiskaityti geroje zoologijos knigoje, ir kaipo gyvus žvėrelius stengties pažinti, jeigu galima. Jie priguli prie akvyviausiųjų Lietuvos gyvunėlių, dėlei savo labai didelės senovybės, ir dėlto kad jie daug nušviečia rūšį mažų žvėrelių, iš kurių didesni žvėrys yra kilę, ir tokiu

budu patarnauja gelbėdami mums truputį suprasti tolimus pratėvius žmogaus.

Fig. 140 mes matome vandeninius kirstukus, kurie buna didesni negu paprastieji Lietuvos kirstukai. Jie nėra "tikrais kirstukais", bet esti klasifikuojami šeimynon kurmių. Jie žingeidūs mums tuomi, kad iš keleto atžvilgių jie sumezga kurmius ir kirstukus.

Fig. 140. Vandeniniai kirstukai.

Nuostabus gyvunas (šarmonys) parodytas Fig. 141, kartais buna skaitomas prie kliasės lemurų, kartais prie kliasės šikšnosparnių, arba buvo laikomas atskira paderme mammalių. D-ras Beddard sako: "Gerčiau yra jį skaityti išklydusiu vabalėdžiu — iš tiesų taip skirtingu nuo kitų formų, kad patalpinimui jo reikia ypatingos padermės".

Jis yra didesnis žvėrelis negu koks kitas vabalėdis, ir esti katės didumo. Jis gyvena rytų šalyse. Jis turi pastebėtiną rukšles skuros (patagium) tarp kaklo ir priešakinių galunių, tarp priešakinių ir užpakalinių ga-

Fig. 141. Šarmonys (Galeopithecus).

lunių, tarp priešakinių galunių ir uodegos, su kurių pagelba jis moka lėkti. Patagiumas šito gyvuno stovi tarpe tarp skrendančiosios voverės ir šikšnosparnio.

Iš šito ir kitų atžvilgių jis yra tikru sąjungmės grandiniu, ir kas akvyčiausia, jis aiškiai susimezga su Lemuromis.

Shiplej ir Macbride, savo puikiam zoologijos veikalė, sako: "Kas akvyčiausia apie vabalėdžius, tai būtų, kad jeigu, su pagelba fossylių, mes atgal atsekame augštesnes grupes mammalių, jos visos, rodos, neįtamtai paskęsta insektivoruose — beje, primityviuose vabalėdžiuose.

"Turime gerą priežastį paisėti, kad gyvieji vabalėdžiai, nors persikeitę ypatingose išgalėse, visgi perstato, sulig savo visatinos organizacijos, ankstybiausiąjį tipą Euthērių, tobulųjų žindžių, atsiradusių ant žemės. Nuo šitų pirmapradinių vabalėdžių pirmynženga, rodos, įvyko penkeriomis linijomis:—

"I. Tuli vabalėdžiai leidosi užpildinėti didesni grobį, net savo pačių mažiaus laimingus giminaičius, ir palengva išsiplėtojo į karnivorus arba mėsaėdžius žindžius. Tai tigeriai, katės, šunės, vilkai ir t. t.

"II. Kiti ėmė maitintis augalais, ir pagamino didėję grupę kanopuotųjų gyvunų, atsidedančių apsigynime ar ant savo greitybės, ar dydžio, ar įiegos. Tai arkliai, karvės, drambliai, ir t. t.

"III. Kiti pamėgo raustiesi, ir išsiplėtojo į griužus (rodentia), kurie dėl atvangumo atsideda ant savo urvų ir lindynių. Tai truškiai, žiurkės, pelės, voverės, ir t. t.

"IV. Kiti pasmilo oran, ir jų priešakinės galunės persikeitė į sparnus. Tai šikšnosparniai.

"V. Likusieji sprukdavo į medžius, persekiojami, ir galiausiai pagamino didėję grupę Primatų, kurion priguli bezdžionės ir žmogus".

Fig. 142. Rainavuodegė Lemura, žinoma jureiviams kaip Madagaskaro katė.

Palikdami pirmas keturias grupes kaip pašalines linijas evoliucijos, mes savo atydą nukreipiame ant padermės Primatų, kurių vardas reiškia: pirmutiniai arba augščiausioji padermė. Visi zoologai dabar sutinka,

kad lemuras, bezdžiones, ir žmogų reikia dėti ton pačion padermėn. Ta buitį pati savyje yra stebėtinu liudytų tikrumo dōktrinos evoliucijos.

Šitoji augščiausioji padermė, Primatai, buvo padalinta į dvi po-padermi:—

Pirmoji po-padermė tai *Lemuroidea* — beje, gyvunai panėšūs į lemuras.

Antroji po-padermė tai *Anthropoidea* — beje, gyvunai panėšūs į žmogų.

Na-gi, ažuot duoti jums sausą surašą įvairų laipsnių panėšumo ar skirtingumo, aš jums velyk parodysiu keletą šitų gyvunų, kad pamatytumėte, bent iš dalies, kaip bezdžionės galėjo išsiplėtoti iš vabalėdžių.

Yra trys šeimos ir keturios po šeimos lemurų. Lemura ženklina šmėklą. Latiniškai, lemures ženklino numirėlių vėles. Daugelis šitų gyvunų teišėina tik-tai nakčia; jie tylūs ir slėpiningi, lyg dvasės; už tai Linnaeus praminė juos lemuromis.

Fig. 143. Juodoji Lemura.

Viena šeima, Idris, randama tik Madagaskare, turi daug didesnes užpakalines galunes negu priešakines; ausys yra trumpos, vuodega įvairuoja ilgume, nykštis tik menkai priešais tepastatomas, ir kojapirščiai turi tarpplėves. Kada tos lemuros vaikščioja ant žemės, jos eina ant užpakalinių galunių, žastus iškėlusios viršun galvos.

Fig. 142 tas gyvunas turi plokščius nagus ant visų pirštų, išskyrus smilsių.

Fig. 143 yra motyna su mažyčiu, jeigu galite išžiūrėti jį gulintį skersai pilvą. Jauniklį lemurą dažnai taip nešiojasi motyna; jo vuodega apsisukusi ant jos užpakalio, ir potam aplink jo paties kaklą. Buvo paduota mintis, kad motyna bene įgyjo tą instinktą nuo savo krepšiuotųjų prabočių, kurie nešiodavosi savo mažiusius krepšyje, kaip kad matėte kangarų dar tebdarant, Fig. 135.

Fig. 144 viršuj tai raukšlėtoji lemura, ir priguli prie tos pačios po-šeimos, kaip kad parodytosios dviejose pirmesnėse figurose.

Vidurinė tai neužauguolė lemura, o apatinė — tai pelinė lemura. Šitiedvi priguli prie tos pačios po šeimos (Galagininae) kaip kad voverinė lemura.

Fig. 144. Trys Lemuros.

Esti penkios veislės šitos pelinės lemuros. Jas randa Madagaskare, ir visos Madagaskaro lemuros skiriasi nuo Afrikos lemurų struktura ausies.

Fig. 145. Kita pelinė Lemura, su savo labai ilga vuodega.

Reikia išitėmyti, kad trys pastariejie specimėnai, nors turi nagus ant savo visų pirštų, turi pentiną ant antrojo kojapirščio.

Loris priguli prie visai skirtingos po-šeimos lemurų. Šitoji po-šeimynė yra plačiai paplitusi, ir, išskyrus kitą (*Tarsius*), jon telpa vienatinai Aziški są-

nariai grupės. Jie yra smulkūs gyvunai su labai trumpa vuodega; kiti gi grupėje neturi jokios vuodegos. Smilinis pirštas yra mažas, ir visuomet be nago. Pamatyk nykštį, kurs plačiai atsilošia nuo kitų pirštų; ir kojų nykštis taip toli atsilenkia, kad jis yra atsikreipęs užpakalin. (Fig. 146).

Fig. 146. Rambioji Loris.

Augštutinė forma Fig. 147 — tai loris budinti, o apatinė — tai loris mieganti. Šitoji veislė tesiranda Indijoje ir Ceylone. Sprendžiant sulyg piešinio, miegojimas medžiuose tai ne kas žin koks lepusas ar liunas.

Ai-ajė taip gi pareina iš Madagaskaro. Tai itin stebėtinas gyvunas, ir jį reikia gerai ištirti (Fig. 148). Kada žiuri į ai-aję, prisimena voveris. Matote jos ilgą, išsikeriojusią vuodegą, ir didelį ilgumą jos užpakalinių galūnių; esti pas pataites dvejetas spenių ant pilvo; trečiasai pirštas yra ypatingas, daug ilgesnis už kitus ir labai plonas; nykštis rankų ir kojų turi plokščius nagus; visi kiti pirštai pentinuoti.

Fig. 147. Lainoji Loris.

Šitas gyvunas užduoda desperaciją žmonėms, kurie turi iš anksto parengtą sutvarkymą viso svieto, nėra jis suteikia sąmazgį tiek daugeliui įvairių gyvunų.

Ai-ajės dantys nepanėšl į dantis lemuros; jie labiausiai kaip griužų; nėra ilčių.

Tai slėpingas gyvunas, ir užtinkame daug prietarų apie jį pas tengymius žmones. Vieną kart jau prisibaimijama buvo, kad jis išmirs; bet tengymiai taip gerbia jį, kad bijosi jį gaudyti, ir to dėlei jis vėl dauginasi skaičiuje.

Iš šitų skaitlingų paveikslų tos svarbios grupės ga-

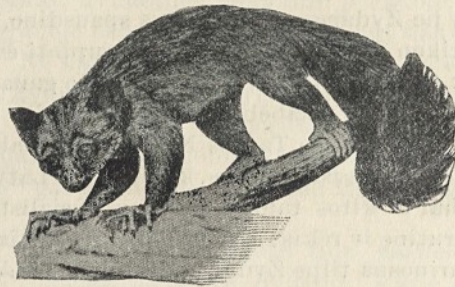

Fig. 148. Ai-ajė.

lite matyti didelį įvairingumą struktūros, kokį lemuros suteikia. Lyg kad Gamta bandytų experimentus su begaliniu įvairingumu išgalių! Galėjote persitikrinti, kaip šitoji Lemurų grupė labai arti stovi grupės, vadinamos vabalėdžiais. O mes tik darbą turėjome su gyvomis lemuromis. Kokią naujieną praneša uolynai apie išnykusias lemuras? Aš privesiu keletą įdomių žodžių iš A. S. Woodward'o kliasiško veikalo palajontologijos.

Jis sako, kad mažieji vabalėdžiai žindžiai "yra tur-but maži persikeitoję pergyventojai tulų primityviausiųjų *Placentalių*" — beje gyvunų, kurių mažuliai išsiplėtoja membranoje, vadinamoje "pogymio vieta".

Parėjęs pas Primatų padermę jis sako: "Keletas išnykusiųjų vabalėdžių ir lemurų regimai padaro aiškų sąmazgį tarp šitos grupės ir vabalėdžių". Apie lemuroidus jis sako: "Lemuros esti aiškiai žemesnio laipsnio negu beždžionės (arba Anthropeidea), ir tulas išnykusias padermes, paprastai priskaitomas prie lemurų, reikia be abejonės laikyti už tiesioginius prabočius augštesnės grupės.... Eoceno gadyneje šitie gyvunai gyveno ne tiktai Europoje, bet ir Šiaurinėje Amerikoje; o šiandien jie vienatintai besiranda Madagaskare, dalyse Afrikos, ir Pietinėje Azijos skrytyse. Jie, rodos, bus išnykę Europoje ir šiaurinėje Amerikoje auštant Mioceno gadynei, kada beždžionės ėmė atsirasti, bent Senamjame Sviete".

Aiškiai parodę, kad lemuros artimai giminingos su anais mažais ankstyvais žindžiais, *primityviais vabalėdžiais*, dabar turime klausties, kaip lemuros giminiuojasi su kliase tuč-tuojau *augščiaus* jų. Toji antra didelė divizija, vadinama po paderme Anthropeidų, ženkliną gyvunus, panėšius žmogui. Čion telpa visos beždžionės ir žmogus.

(T. b.)

Šis bei Tas iš Chronikos

Lietuvių socialistai Amerikoje ir Europoje, ar norėsite tikėti ar ne, esti labai svetimiems gaivalams labdaringi. Juk visi pamename, kaip revoliucijos Rossijoje metu jie Žydams net lapelius spausdino, nors Žydai Amerikon davė žinią, kad jie aprupinti esą fundušais, kiek reikint. O ar Lietuviai turėjo gana literatūros? tai tik koks nelabėlis galėtų klausti. Ir dabar Lietuviai neturi savo Tautos Namų; jie renka aukas, kad tokius namus pasistačius, kokius turi Latviai, Igauniai, Čechai ir kitos tautos. Musų socialistai tuojau atstato krutinę ir rėkia: tokių mums nereikia! o reikia tokių, kuriuosna tilps Žydai, Maskoliai, Lenkai ir visi kiti ant svieto žmonės. Tai-gi Lietuviams — anot socialistų — gana šlaistyties po karčiamas ir kitus užkaborius, by tik aprupinti bus svetimtaučiai! Nestebėtina, kad net Lenkai tokį pasiūlymą vadina „maniery litwackie“. — Galų gale ginčai už Tautos Namą susisaurino: nuo L. M. draugijos atstovų atsigrįžę, socialistai musų ėmė drabstyti purvais atskirus žmones: p. Račkaušką, Šliupą ir tuos, kurie davė didesnes aukas. Ko geresnio nė negalima laukti nuo tų, kurie iš Giltiniečių glitų pabėgę apsigyveno čion po svetimais vardais, idant niekas nesužinotų jų sutrinų rankų, nors sielos sutrinumas visiems aiškus kaip ant plaštakos. Bet visuomenė dar šiandien gali pasakyti tiems pakvaišėliams: atskaita piningų, aukautų Tautos Namams Vilniuje, bus daviama visuomenei, jų niekas nepavogs nė sunaudos ypatingiems reikalams; bet kur atskaita revoliucijos metu surinktų piningų? ir kas galvojasi už sunaudojimą tų piningų paskirtajai lietai? Teko klausinėtis daugelio iš Lietuvos atvykusių žmonių apie tąjį sunaudojimą, ir atsakymas labai neužganėdinantis tenka išgirsti. Tad ažuot šmeižus Tautiškąjį Namą Vilniuje ir teršus ypatas, ponai socialistai išduokite bent sykį tikrą ir teisingą atskaitą, kur, kam ir kaip suvartoję esate revoliucijos metu suaukautus piningus? Juk ir dabar Lenkai renka apsigynimui ir sukilimui aukas. Revoliucija gali Maskolijoje neužilgo vėl įvykti. Ar manote, kad visuomenė vėl dės turtus pralobimui vieno-kito socialisto? Iki nebus žinia, kam teko aukos 1906 m., galime abejoti, ar dosnumas visuomenės, ir dideliame reikalui esant, bus gausus. Meskite „maniery litwackie“ šalin, o rupinkitės realiais tautos reikalais! Bent sykį išaugkite iš vaikiškų kelinaičių, o tapkite vyrais! Auginkime dvasę vienybės, plėtokime idealą socialės (o ne kliasų) sąmonės, kelkime rimtą supratimą tautos reikalų, remkime remeslus ir išdirbinius savų žmonių, darykime, kad visiems būtų

lengvesnis ir šviesesnis gyvenimas. O dabar kas iš tų svajonių ir tuščių rėksmų ant buržujų, kapitalistų ir t. t.? Juk šeškus savo smarve greičiaus vištas nuo laktos pabaidys, kaip jūs — socialistai — savo purvų drabstymu pagąsdinsite kapitalistus ir sostų valdonus. Kodėl? todėl, kad šunkeliais einate ir atsiekti stengiatės purviną tikslą: kliasinę neapykantą... Lietuvių priežodis ir šiandie teisingas pasiliekti: kada aklas vėda aklą, abudu lūgnan išlunga!

* * *

Meksiko — tai katalikiška šalis, kur kuningai turi didelę įtekumą ant žmonių. O ten revoliucija verda nuolatos ir liejasi kraujas nekaltųjų, Kuningų laikraščiai nenori išigilinti į šalies padėjimą, nėra tai katalikams nė naudinga nebutų. Tik retkārčiais ir jie neiškenčia teisybės neišsitarę. Ir štai viename iš netyčių tilpo straipsnis tokios įtalpos:

Meksiko liaudis yra tamsi, suvargusi ir apgaudinėjama. Prie valdžios stovi galingi žemvaldžiai, o liaudis yra pavergta, tamsi ir prietaringa. Reikia atsiminti, kad pirm 400 metų Meksiko apgyveno Amerindai, tengymiai ir pagonis. Tad-gi „kada Hispanai pirm 400 metų atvyko į Meksiko, jie rado žmonių veislę toli civilizacijoje pažengusią, kurios centru buvo Meksiko miestas, ir šale jos buvo kitos veislės menkiaus apsišvietusios. Atkako veikiai katalikų misijonieriai, kad atvertus į krikščionybę pagoniškus Meksikonus. Jie vertė krikščionybėn visokiais budais, tankiausiai taip, kaip kad kryžėiviai atvertinėjo Žemaičius ir Lietuvius, leisdami dumais kaimus ir miestus, apiplėsdami pilningas sritis, nelaisvėn imdami vaikučius ir gražias moteris, kurias paversdavo į savo suguloves. Taip Hispanai susigentinė su kilčiausiomis šeimynomis, o kitus gyventojus pavertė į vergus. Bėgyje 400 metų atsirado tad europėjiškoji veislė, siek tiek apšviesta, pilna užmačių, kuri stovi artymais valdžios; o apačioje randame darbininkų kliasę, kuri dėlei netikusios valdymo sistėmos tuno varge ir tamsybėje, ir polytiškos neturi jokios stovenės taip, kaip Indijonai rezervacijose, o iš tikrųjų dar žemiaus stovi negu murinai pietinėse Suv. Valstijų valstybėse“.

Tad aišku, kad po 400 metų viešpatavimo misijonierių ir apaštalų katalikystės, civilizuoti žmonės tapo pastumėti į bedugnę tamsybės ir vargo, esti blogiausiai valdomi, ir paskendo į kovas brolis prieš brolių, atsižymi kraulakumu, vagystėmis ir anarchija. Žinoma, kuningai mulkino liaudį, plėšė sau turtus, neleidė steigti viešų mokyklų, broliavosi su turtuoliais, jeib tik valdžią palaikyti sau ir didžturčiams.

Ar ne tokią pat polytiką veda musų kuningai tarp Lietuvų Amerikoje? Atiminėja bažnyčias nuo žmonių, keikia mokslą ir mokintuosius, steigia vienuolynus ir pobažnytines mokyklas, teršia draugijas po jų

kontrole nepasiduodančias; žodžiu sakant, stabdo plėtojimąsi tautos dvasės, jos augimą ir brendimą.

Rods pastaru laiku, nors iš kitos pusės, tą patį darbą dirba ir garsūs socialistai. Ir vieniems ir kitiems "gerovė" rupi — tik ne Lietuvių kaipo tautos atgyjimas ir pasikėlimas. Koks skirtumas tarp suteršto ir priešvinkusio puodo?

* * *

Neseniai "Laisvoje Mintyje" minėjome kun. Kaysevychių kaipo įsteigėją "Zmartwychwstancų", kurs veikė Paryžiuje ir Amerikoje po 1830 ir 1863 m. maištų. Neseniai Krokuvoje Lenkų vyskupai ir atžagareiviai surengė apvaikščiojimą atminčiai to kuningo. Iš tos priežasties Varšavos "Goniec" štai ką rašo:

"Kaisevyčius mokėjo kalbėti su didele jiega ir po Skargos augščiausiai iškilo dailėje pamokslininkavimo. Literatūros istorija mini jo užpelnus žodžio ir sergsti nuo užmiršimo. Kas kita yra garbinimas jo programos, nėra tai jau yra agitacijos dalykas....

... "Kaisevyčiaus programa buvo programa sątaikos, tad gi priešinasi tam, kas šimet viršija Galicijos nuomonėse. Anot Kaisevyčiaus, "geresnis yra kantruolis, negu galinčius". Visą ateitę Kaisevyčius linkėjo patikėti tik dievui ir... kuningijai, kuri yra ir aiškiatoja dieviškojo noro ir druska žemės. To dėlei "ne reikia nieko daryti prieš jo šventąją valią ir jo įstatymus", nėra mums turi rupėti "ne ant žemės atsiženklinti, bet atsiženklinti danguje". Tokia buvo Kaisevyčiaus programos šviesa! "Kad atsižymėjus danguje", netik jis priešgyniavo revoliucijai, bet net Galicijos mokslų tarybai, kada toji sulyg autonomiškų tiesų Galicijoje ėmė manyti apie pascdinimą kaimuose šiaip jau mokintojų. 1868 m. Jezuitų bažnyčioje Kaisevyčius piktinosi, kad "šalis ėmėsi užvesdinėti netik liaudies mokyklas, bet kad neturi nė tiek gabių mokintojų kaipo kuningai, ir kad šiaip jau mokintojai negali duoti tiek atvangumo, kiek kvaishiausieji kuningai". Mat Kaisevyčiaus akyse šiaip jau mokytojas tai ne kas kitas kaip mokytojas bedievybės, o su tuomi drauge einas mēkla "sulyginimo visoko ir pasidalinimo visukuomi". Tad liaudis, netekusi įtikėjimo į dangaus gyvenimą, "teisingai neberanda priežasties kentėti, kada kiti lėbauja"....

Stebėtina, kad musų klērikalai neužgiedojo Kaisevyčiui giesmių. Juk kuningai laiko didvyriais tuos, kurių burna galinga, nežiurint į tai, kas iš tos burnos išseina.

* * *

Jeigu ne viešoji svieto sąmonė, be abejonės žydėlis Beilis Kijavoje butų pasmerktas buvęs už vartojimą "krikščionių kraujo" velykoms ar macams. Tokių bylų ir gana įdomių yra daug buvę. Pirma paminėsime keletą tokių bylų, plačiai paskilbusių.

Fuldoje, Vokietijos mieste, 1235 m., kryževiviai pa-

pjovė 34 Žydus neva už tai, kad jie papjovę 5 sunus maluninko iš užmiesties. Vaikų kraujas tapo surinktas į maišą užvaškuotą, ir vaikų lavonai tapo sudeginti. Žinoma, jokio teismo nereikėjo, nėra krikščionys torturomis įsitikino žydus kaltais ėsant. Ciesorius Frederikis II paskyrė komisiją, ir toji rado, kad Žydai nevartoja žmogaus kraujo jokiai lietai....

Prancuzijos miestelyje Valreas, 1247 m. kovo mėn., prieš velykas, dvimetinė mergaitė prapuolė, ir paskui ją rado grabėje negyvą su žaizdomis ant kaktos, rankų ir kojų. Ne kas kitas, tik kuningai sukurstė gyventojus prieš Žydus, ir tuli jų torturuojami prisipažino prie kaltės. Net popiežius Innocentas IV savo bullėje pasmerkė bjaurius krikščionių žmogžudų darbus. Anot "Šaltinio" galimu daigtu yra, kad Žydai popiežių papirko!...

1261 m. Pforzheimo mieste tula pasileidėlė neva pardavė 7 metinę mergaitę Žydams, kurie ją užmušę pririšo akmenis prie kuno ir paskandino upėje. "Stebuklai" ėmė darytiesi, kaip tulas žvejys mergaitę ištraukė ant kranto. Be teismo, liudyjant tuliems girtuokliams, liaudis Žydus laužė ant ratų ir kitaip kankino, ir jų turtus grobstė.

1260 m. Weissenburge 7 metinis vaikelis rastas tapo upėje Laugter, žemiaus maluno, su sumankytu kunu. Žydai tapo apskūsti. Šale stebuklų, dar tapo pramanyta pasaka, buk vaikas buvęs kojomis po medžiu pakartas, jo kraujagyslės atidarytos ir t. t. Stebuklams veikiant, teismo nereikėjo: 7 Žydai tapo ant rato sulaužyti, beje "tapo nubauti be torturų".

1285 m. tula senutė-krikščionė tapo pagauta bevaigianti kudikį. Liaudis ją paleidė, kada pasisakė vogusi kudikį Žydams ant macų. Žmonės įsiuto: sudegino synagogą ir joje 180 Žydų, ir šiaip daugybę gatvėse užkoneveikė.

Oberweselyje, 1286 m., tulas vaikas tapo nužudytas. Lavonas darė stebuklus, nėra "plaukė augštytyn upės"; Žydai buvo teriojami per 3 metus, iki galiaus ciesorius Rudolphas liepė archivykupui Heinrichui iš sakyklos skelbti, kokią neteisybę krikščionys daro Žydams, be jokio reikalo juos skersdami, ir liepė lavoną "gerojo Vernerio" sudeginti ir pelenus paleisti ant visų vėjų.

Veikiai kas paskelbė, buk Žydai siunčią vieni kitiems Velykų laike gyvą krikščionį, kad išleidus jam kraują. Netik Kremse, 1293 m., tokis apskundimas Žydų įvyko, bet ir daugelyje kitų vietų.

Įstabiausias dalykas atsitiko Berno mieste. Ten Žydus kaltino užmušime tulo vaiko Rudolpho, ir visaip juos žudė ir persekiojo. Nėgana to. Liepė, kad Žydai užmokėtų netik išpirkimo didelius piningus, bet ir kad gyventojai jokių skolų nemokėtų žydams. Be abejonės ir Maskoliai šiadien taip Rothšildams ar kitiems Žydų turtuoliams padarytų, jeigu jie butų jų šalyje. Ar ko

geresnio galėtų laukti nuo prasigėrusių paleistuvių ir nuožmių, nemokytų urėdininkų, ar papaikusių kuningų?

Pragos mieste, 1305 m., krikščionis paskelbė, buk Žydai Velykų laike nukryžiuojo krikščionių, ir nužiu-rėtiejie Žydai tapo nukankinti baisiausiomis kankynė-mis, "exquisitissimis supplicis".

Dėl atmainos Tourainės skirtyje, Chinone, kada du Žydu tapo pakartu ir kada dar kiti dar kalėjime užda-ryti kentėjo, atsirado teistojai, kurie liepė pagauti ir nubauti "tulą skaičių krikščionių, vyrų ir moterių, dėlei žmogžudystės".

Tokių bjaurių yra pilni istorijos lapai. Netik svetur taip buvo. Atsitiko panėšūs dalykai ir mūsų šalyje. Vienok mūsų kuningaikščiai buvo išmintingesi, ir Vytautas ir Zygmantas II suteikė Žydams privi-legijas, kurių viena taip sako: "Užmetinėjant Žydui užmušimą krikščioniškų vaikų, reikia turėti tris liudy-tojus iš krikščionių, o neatrodantis esti lygiai baudžia-mas kaip užmušėjas".

Manau, bus akyva pasiskaityti, ką parašęs esmi 2-me tome "Lietuvių Tautos Senovėje ir Šiandien" apie dalyką Žydiškųjų skerdynių; todėl čion perrašau tas pastabas (š. 421):

"Kožname tikėjime idukimas neapikantoje kitaip tikinčiųjų atneša pasibaisėtinus vaisius. Žydai, kanki-nami per Romėnus, labiaus įnirtimo dvasioje išsilaikė, ką liudyja historikas Josephus. 115 m. mūsų eros, val-dant Trojanui, sumišo žydai Aleksandrijoje po vada Andrijo. Tie maištininkai apsijuosinėjo žarnomis vai-kų tų, kuriuos laikė už neprietelius, ir ėdė jų ku-ną. Prie Adriano tulas Žydas Barcoqueba ("žvaig-ždės sunus") maištą padarė dar visatinesniu, o kad krikščionys nenorėjo su juomi susidėti antru kart bu-vo aukomis pasiutusio žvėriškumo. Dėlei tų dviejų at-sitikimų rytuose abelnai buvo manoma, kad Žydai už-mušinėją vaikus krikščionių. Kad Žydai Europoje pa-stojo neužkenčiami, visas nelaimės ir piktadarystas ant jų krovė. Pusmoksiliai sakėsi radę pas vieną talmudis-tą, buk krikščionių kraujo dėl macų reikalaują, o kiti tam įtikėdami jau net sudėjo regulas, kaip reikia krau-ją leisti, idant būtų tyras. Nėra šalies, kur ar grabų ar abrozų nužudytų vaikų nerodytų. Aktuose randi liudyjimus piktadarystos ir jos nubaudimo. Šiaip ar taip šnekant Žydu mokytojai tokio mokslo nepaliko. Žydai kreipėsi į Romą, Aleksandras III, Inocentas III ir vėlesni popiežiai paliudyjo, kad tykio sragaus pamokymo religija žydu neturi. Ne kas kitas vienok, kaip kuningai siundo žmones ant tokių persekiojimų. Kun. Budek 1407 m. Krokuvoje, apskundęs Žydus už užmuši-mą vieno kudikio, sukeldino liaudį, kuri užmušinėjo Žydus. Kun. St. Lvovėyk 1543 m. parašė kningą apie šventuosius, nuzurdotus Žydu: *De sanctis interfectis a Judeis*; baigia su pagraudenimu, kad išguitų Žydus.

Kun. Skarga gyvatose šventųjų, aprašydamas nukan-kinimą šv. Simano Tridentiško pasako trumpai apie vieną užmušėjystę 1574 m. Punios mieste Lietuvoje, ir neskupauja žodžių dėl siundymo ant Žydu. Kun. P. Mojeckis 1598 m. išleidė platų veikalą dėjų tokio smar-kavimo; pasakojimu uždega labiaus volesnius negu iš-mintingus. Kada dekretas Liublino tribuolo 1636 m. Žyda Morkų pripažino už vaikžudą, Karmelitai tą de-kretą spausdindami, neužmiršo gnaibančių žodžių dėl Žydu gentės. Viduryje 18-to amžiaus Voislavičiuose iškabino abrozą kankynių vieno kudikio; dar 1774 m. Varšavos miestas klausėsi tokio skundo. Kad taip vi-satinai Žydus kaltino už tokį prasižengimą, reikėjo tu-rėti protekcija prieš visatiną nesamone; to dėlei toji sąlyga privilegijoje tapo pridėta "pas mus, Lietuvoje.

Ir dabar Beilio byloje neapsieita be popų ar kun. Pranaičio "niektikėjimų" ir apšmeižos ant Žydu pla-tinimo. Visgi šiandien ne be viduramžiai; burtais ir prietarais retai ką beįtikinsi. Net cariškas teismas tu-rėjo išteisinti nekaltai apskustą Žyda.

SKAITYTOJAMS ŽINOTINA.

Kas neatsilygins su išleistuve iki Naujų Metų ir neužsisakys "Laisvosios Minties", užmokėdamas pre-numeratą iš kalno, kitiems metams negaus "L. Min-ties". Už dyką siuntinėti draudžia pačtas. Į naujas kningas perkelsime tik tuos skaitytojus, kurie bus iš kalno užsimokėję.

"L. M." ADMINISTRACIJA,
1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

L. Bertrand.

PONIA de MONTBAZON.

(Iš prancuziško).

Ponia de Montbazon buvo labai graži, ir ji pereita-me šimtmeteje mirė — sulig literatu — iš meilės del Raitelio de la Rue, kuris jos visiškai nemylėjo.

De Saint Simon, iš užrašų.

Tarnaitė pastatė vazą su gėlėmis ant lakiruoto sta-lo, sutvarkė vaško žvakeles, kurių spinduliai dažė rau-svomis ir gelsvomis spalvomis mėlynas šilko uždangas, dengusias lovą, kur kankinosis moteris.

— Ar gi tu manai, Mariette, kad jis ateis?

— O, tamistėle, užmigk, truputį užmigk!

— Taip, nepoilgam užmigsiu ir tada galėsiu per am-žius jį sapnuoti.

Tuo tarpu pasigirdo, jog kas-tai laiptais lipa.

— O, kad tai busų jisai! — sušnabždėjo ji nusišyp-sodama, o ant jos lupų jau pasirodė kapų peteliškė.

Tai buvo mažas berniukas, su sidabrinu skardu, kurį karalienė atsiuntė poniai la Duchesse su saldumy-nais, preiskučiais ir gėrimais.

— O, jisai neateis! — tarė ji silpstančiu balsu; — jis neateis! Mariette, paduok man vieną tų gėlių, kad iš meilės jo galėčiau ją bučiuoti ir jausti jos kvapsnį.

Ponia de Montbazon, užmerkusi akis, daugiau ne-besijudino. Ji mirė iš meilės, atsiskirdama su savo sie-la hyacinto kvapsne.

Vertė Ona.

Caro Nikalojaus I Gadyne.

(Žiurék "L. M." No. 43).

Ant užbaigos pridėsime ištrauką, kaip apibudina Lenkas Goščynskis viešpatavimą caro Nikalojaus I. Štai ką jis rašo:

Joks moskviškas caras tiek pikto vidujiniame organizme neiškirtu po jo valdžia esančioms tautoms, kaip Aleksandras I; nes per ketvirtą šimtmečio apgaulinėjimo, migdė visus. Nepasitenkinantiems maskoliams uždarinėjo burną mušiais pas Borodino, pas Leipcigą, įsiveržimu į Paryžių; Lenkams kongresine konstitucija ir pažadėjimu paplatinti ją "ant visų provincijų senosios Lenkijos". Bet apsižiūrėjo tikrieji patrijotai. Joks suokaltis nebuvo taip gerai sumanytas, joks taip garbus Maskoliams kaip suokaltis *Dekabristų*. Bet ir čion tik saujelė kiltesnių žmonių teimė dalyvumą. Tame laike Aleksandras mirė mįsliška mirtimi. Liaudis rėkavo: "Tegyvuoja Konstantinas ir pati jo Konstitucija!" Kuningaikštis Vuertenbergo patarė Nikalojui: "Il faut mitrailler cette canaille. Le boulets n'ont pas de compatriotes". Naujas cėsorius išėjo. "Na koleni!" suriaumojo. Minia suklupo ant kelių. Kariumenė, liepiančią augščiausiems dignitoriams ginkluotos spėkos, sušaudė liaudį. Aristokratija suviliojo aristokratiją. Vadovai judėjimo pakardinti tapo...¹⁾

30 metinių viešpatavimą cėsoriaus Nikalojaus kniaziaus Dolgorukov vadina 30-metiniu viešpatavimu tamsybės. Iš tiesų gi nesiskyrė nuo senesniojo valdymo; jei bent tuomi tik, kad geležinis despotizmas šito cėsoriaus įvesdino jo ištikimus pavaldinius į tulą padėjimą katalepsijos. Apie kokius nors suokaltis tarp Maskolių nebuvo nė kalbos. Nieks nesidrąsino pats savyje, net savo mintyse, atjausti mažiausią nepasitenkinimą carišku valdymu. Jo ypata buvo šventa, nekla-

1) Vienintėlis tautiškas, gražus, išmintingas, kiltas liberalizmas apsireiškė suokaltbyje Dekabristų, ir tai todėl, kad neturėjo siekiu asabiškų laimikių, tekėjo iš tyro šaltinio meilės tėvynės, guodojo istoriškas tiesas ir rėmėsi ant tautišku tiesų. Jame dalyvavo ir tuli Lenkai, kaip Vincas Karvickis iš Volynijos ir Petras Mošynskis, maršalkas šlėktos Kyjavos gubernijos.

Dekabristų draugystė dalinosi ant trijų šakų, bet veikė vienoj dvasėje. Buvo tautiška, nes kilo iš tautos prieglobstės.

Bet toji tikrai tautiška, tikrai patrijotiška draugystė, prie kurios prigulėjo augščiausi aristokratai, pirmi magnatai viešpatystės, pragaišo ant garbingų kartuvių Pestelio, Bestužovo, Rylejevo, Muravjevo-Apostolo; užgeso kalėjimuose ir Siberijos požemiuose, į kuriuos įtrenkti buvo padorūs vyrai, atsižyminti dorybe, protu ir pasišventimu, kaip Pušcin, Mikolas Orlov,

dinga, prie kožno esanti dieną ir naktį. Visokia mintis tautoje užstingo, apmirė, galiaus išnyko. Viešpatavimą Nikalojaus gerai nupiešia viena anekdota apie jį, kada lankė vieną iš universitačių. "Čion per daug langų nuo Vakarų pusės" — tarė cėsorius į rektorių. "Tai tik akli langai, Šviesiausias Pone" — atsakė rektorius. Užtai gavo orderį ir pateko į didelę mylistą. Žinoma yra, kad Nikalojus bridkinosi visukuomi, kas iš Vakarų tekėjo. Paskui jį patraukė visa tauta; nėsa ką papeikė caras, tai verta buvo papeikos. Taip iš senų tradicijų išaugo naujos gentkartės po įkvėpimu Nikalojaus, arba geriaus sakant po jo ukazu susižiedusios pagal vieną modelį kaip koks tuntas kareivių. Žmogus nesiskyrė nuo žmogaus. Caras manė ir veikė už visus. Žmonių mintį apvilko į mundurą.

Nožnumas cenzūros pastumėtas tapo iki galutinių ribų barbarystės ir juokingumo. Mokymas žemesnėse ir vidutinėse mokyklose buvo slaptai kontroliuojamas vietinių policmeisterių. Išguldymai universitatėse atliekami buvo pagal ministerijos programą. Minystrais apšvietos kuratoriai mokslisų aprubių paskiriami buvo pagal rangą, arba pagal užsitarnavimą kareivijoje. Bibliotekose buvo daug knygų "uždraustų", suraišiotų virvėmis ir prikalutų prie lentynų. Tų net profesoriams nebuvo leista čiuopinėti. Nevienas už skaitymą liberalisų knygų tapė išbugdytas į Siberiją. Tokia buvo apšvieta žemiausiose ir augščiausiose sferose. Niekas taip nepiktino Nikalojų, kaip prietikiai su svetimomis šalimis. Didžiausiam jo numylėtiniui ganėjo paprašyti pašparto į užrubežį, kad iškristi iš cariškos mylistos. Jau toks nešiojo ant savęs plėtmą "laisvamanybos".

Nikalojus užlaikymui savo sistėmos rėmėsi ant aristokratiškųjų kliasių, ant bajorijos, ir regimai ant biurokratijos. Iš to ištekėjo, kad apkęsti turėjo paprakumą, o net ragino prie jo. Kada paprakumas la-

Jakuškin, Jušnievskis, kniaziaus Al. Odojevskis, Borysov, Vadkovski, van der Bruggen, Mikolas von Vizin. Nekurius iš jų caras Nikalojus palikęs prie gyvasties kamavo baisiausiu budu. Dirbti turėjo "rudnikuose" (požiaminėse kasyklose) apsunkinti grandiniais ant kojų: generolas kniaziaus Sergijus Trubeckoi, kniaziaus Eugenijus Obolenskis, pulkininkas Artamon Muravjev, pulkininkas Davidov, Jakubovič, broliai Borysovai, baronas Solovjev, Bystrickis, Mozolevskis, Suchinov; šitašai mėgino pabėgti, tapė nuteistas botagų pliekimu ir kalėjime pasismaugė išvengimui kankynės. Daugeilis padorių moterių liuosnoriai kako į Siberiją, kad pasidalinti baisiu likimu savų vyrų, tame skaitliuje: kniazienė Trubeckaja, kniazienė Volkovskaja, ponė Naryškin, iš namų groviutė Konovnicyn, ponė Nikitova Muravjev, iš namų groviutė Černišev, ponė Davidov, ponė von Vizin, iš namų Apuchtin ir kitos.

bai labai paplito, norėjo jam užbėgti. Buvo jau pervėlu. Nelabumas seniai išsisknėjęs, nesidavė išrauti. Garsus buvo procesai, atrodantieji, kad nebuvo nė vieno žmogaus taryboje viešpatystės, nė vieno žmogaus tarp ministrų, nė vieno generolo visoj armijoje, kurs nebutų vogęs. Nikolojus sukrupe. Ištarė atmintinius žodžius: "Pasirodė, kad visoj viešpatystėje yra du tik-tai žmogū ne vagiu: aš ir sosto įpėdinis".

Vieną dieną išėjo pasivaikščiotoj drauge su vienu svetimžemiečiu, kurį itin mėgo, lydimas kelių officierių iš svitos. Nulipęs jau trepais žemyn, umai sustojo, jieškodamas ko kišenėse. "Ach! — atsiliepia į draugą pasivaikščiojimo — užsimiršau raktelius nuo savo biuro, kur estī piningai. Prašau tavęs, atnešk man. Ten pasiliko mano adjutantai. Galėtų manę apvogti".

Tulam svetimos šalies ambasadoriui priepuolyje atvirumo, koks tankiai įvykdavo, iš tikros širdies pripažino: "Aš žinau, kad manę apvagia iš visų pusių. Bet aš nieko jau tame nepagelbėsiu. Stengiausi apvalyti tą Augijo kutę. Veltui! Matau, kad tai nieko nekaiti".

— Apsigaudinėjo Nikolojus — sako kniazius Dolgorukov — įsiveidydamas sau, kad valė tą Augijo tvartą. Gailestavo tik matydamas susirenkančias iš visur sąšlavas. Niekam kitam viešpataujant tiek sąšlavų ir purvų neprisirinko kaip kad po jo valdžia".

Kaslink pavaldinių, moskviški carai nesiskyrė niekuomi nuo senovės pagonišku patvaldytojų, o norėdami sudrutinti tokį prietiki, rėmėsi ant krikščioniškos tikybos, išguldamos pagal despotiškus principus. Iš to kilo neužbaigiami religiški ginčai tarp Lietuvių, Lenkų ir Maskolių, arba tarp išpažintojų Romo-katalikiškos, ir išpažintojų "graiko-katalikiškos" ("pravoslaviškos") religijos, ar geriau sakant, tarpe išpažintojų dviejų įmonių tos pačios krikščioniškos religijos.

Carate yra dvi religijos "pravoslaviškos". Viena neišeinanti iš ribų cerkvės, kita viešpatystinė arba urėdiška. Pirmoji priguli thēologams ar philozophams; polytika į tą nesimaišo. Antroji nepatenka po theologų diskusija, nes vienatimai priklauso polytikams. Pirmoji yra tikrai krikščioniškąje religija, arba tikroji; antroji yra religija pagoniškoji; geriaus sakant nėra jokia religija, tik polytiška systēma, nusukta reikalams despotizmo ir užkariavimų. Moskviška officijališkąje religija yra *caroslavija*.

Tai ir paaiškina aną nuduotinai religišką kovą, kuri iš tiesų yra polytiškąje kova. Tik nelabėliai to išiu-rėti negali!

Pravoslaviškoji religija nuo Katarinos II, net pradedant nuo Petro I, visados tarnavo carams kaip priedangtis, po kuria slėpėsi paglemžimas Lenkijos ir Lietuvos ir sunaikinimas Lenkų ir Lietuvių tautystės. Tą

pseudo-religiškąją karę Nikolojus pastumėjo iki augščiausiam laipsniui.

Pagal paveizdą Babylonijos carų, Aleksandro Makedoniečio ir tulų Romos imperatorių, liepė save garbinti kaip Dievą. Rods galime persitikrinę buti, kad nė Aleksandras Makedonietis gilumoje savo išminties ir sąžinės nelaikė savęs už Jupiterį Ammoną, nė Nikolojus savęs už Dievą. Bet visi tie žemės dievaičiai manė, kak tai yra navatniausias ir išmintingas polytiškas budas pajungimui liuosųj ir laikymui belaisvių paklusnume. Taigi žadino revoliucijas, arba joms sėklą sėjo ant ateities.

Kningoje Judith, persk. V ir VI, skaitome, kad vyriausias vadas Assyru tarė žmonėms Izraėlio: "Nebohodnosaras yra dievu žemės. Nera kito dievo kaip kad jis. Nabuchodonosor deus terrae est; et praeter ipsum alius non est. Non est deus nisi Rex. Ne bog odno car".

Katechizme, išleistame ir spausdintame liepiant carui Nikolojui Vilniuje 1832 m., o paskirtame mokyklų naudonei, skaitome: "Krikščionystės dvasėje turi skaityties valdžia ciesaiaus, kaipo paeinanti tiesiog nuo dievo. Pareigos kaslink ciesaiaus Rosijos, kokias mokina krikščioniškoji religija ištikimus jo pavaldinius, yra šitos: Skėlime ciesaioriui Rossijos garbę, paklusnumą, viernumą, mokėjimą pagalvių, sluzbą, meilę ir maldas. Viskas drauge susigaužia dviejuosna žodžiuosna: garbė ir viernumas.— Ta garbė ir viernumas apsieiškia pilningoje guodonėje visuose mūsų žodžiuose, judėjimuose, pasielgime, mintyse ir darbuose. — Skėlime ciesaioriui pilningą paklusnumą passyvi ir neapribotą visom pusēm, taip pat visai be išskyrų įsteigtai caro vyresnybei".

Iš to lengvu suprasti, kad prasižengimas žemiausiam urėdininkui skaitėsi už įžeidą paties ciesaiaus, kaipo *crimen lesae majestatis*. Kilo iš tos dėkos nesuskaitoma daugybė bylų ir tyrinėjimų, pasibaigiančių ar nelaime kaltinamojo, ar apmokėjimu įžeistų urėdininkų prietaikmiui prie dydžio tokio prasikaltimo. O iš morališkos pusės pasekme to mokslo buvo visatina baimė. Kožnas drebėjo prieš žemiausią urėdininką kaip prieš ciesaorių. Kožnas urėdininkas laikė save už *alter ego* ciesaoriaus. Kožnas darbas priešingas tiems įsakymams skaitėsi ir teisiamas buvo kaip *vylius valstijos*.

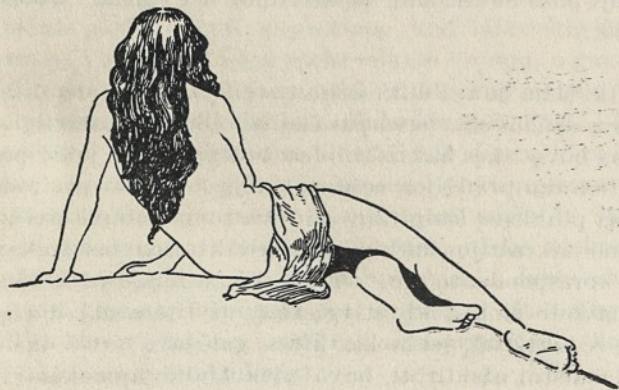
Koks kvailas išdydumas skamba šituose žodžiuose: "Tokia garbė priguli ciesaioriui todėl, kad ciesaorius yra vietininku ir atstovu Dievo išpildymui jo prisakymų; togi dėlei kas neklausė ciesaoriaus, tuomi pačiu neklausė Dievo. Aname sviete Dievas pāmokės už paklusnumą carui, o uršiai ir per amžių amžius baus už nepaklusnumą carui. Jėzus Kristus pats davė paveizdą tokio paklusnumo; nėra gyveno ir numirė pavaldiniu Romos ciesaoriaus ir priėmė su pagurba nuosprendinį pasmerkiantį jį mirtin".

Tai yra sutrumpinime žodis žodin ištraukos iš katechizmo po antgalviu: "O czei naležnej dla Cesarza Wszech-Rosyji".

Tas viskas atsitiko neseniai. Po įtėkme tokių tad tradicijų ir tokių principų auklėjosi ir augo visa augštesnėji, taip vad. apšviestoji kliasė moskviškos draugijos, visa aristokratija, užimanti svarbiausias vietas valdžios organizme. O kokia buvo? matėme augščiaus iš išsitarimo augščiausios autoritatės, iš žodžių paties caro. Morališkas ir dvasiškas stovis carišku pavaldinių nuo kelių šimtmečių ėjo kassyk aršyn prie kožno viešpatavimo. Niekados Augijo tvartas nebuvo taip pridergtas, kaip prie Nikolajaus, anot aprašymų kniaziaus Dolgorukovo, kurs padavė faktus parėmimui savo tvirtinimo. Ar galėjo tas stovis pasitaisyti umai, lyg per palytėjimą raganiaus lazduotės, nuo 1855 metų? Taje raganiaus lazduote, galėjo būti tiktai išmintinga liuosybė, išreikšta tikruose, aiškiuose įstatymuose. Ir tokiame atvėjyje labdariškos jos veikmės vos po ilgu metų tegalėtu atjaustos būti ir atnešti labus vaisius. Nė fiziologiškai, nė psichologiškai staigios, radikališkos atmainos draugijoje n'esti galimos. Atsižadėti minių, tradicijų, nuomonių, principų, papročių, galiaus vigađų ir naudų patenkinančių savnorumui o per kelis šimtmečius susikrovusių, per kelis šimtmečius persigėrusių vison esybėn Maskolių — yra negalimu daigtu. Vienu sykiu ištiesinti iškraipytas nuomones keliais šimtais metų, yra negalimu daigtu. Kad suardyti senoviškąjį Romos svieta, reikėjo — neskaitant pirmiaus negu nuo Alarikio — 400 metų. Jeigu ne išmintinga liuosybė, bet plati ir ant nuomžinų, prigimtų tiesų *tautų* paremta, — tai jei bent kokios laukinės gaujos teatmainys turaniškai moskviškąjį svieta.

Ir iš kur galėjo pareiti toji atmaina po valdžia užsispyrėlio Aleksandro II, kasančio grabą pavaldiniams, nekenčiančio savų pavaldinių, kaip Kalligula, Neronas ar Heliogabalius? Tas caras pasirašė po nutarime mirties savai tautai 27 d. gegužio 1856 m. Jijė dar neišpildyta; bet išpildyti ją stumia visa spēka kamarillė, susidedanti iš augščiausios aristokratijos.

(Užbaiga).

PADRIKOS PASTABOS.

"By koksai rašinys privalo teikti skaitytojui lygsvarumo ir proporcijos išpudį". Toks yra elementaris rašto teorijos reikalavimas. Ir kiekvienas rašinys, — straipsnis, eskizas, apysaka, novelė ar romanas, — kurs šitam reikalavimui neatsako, yra netikęs, nors ir kažnikiek jame būtų gerų minčių išdėta ar gražių smulkmenų įkaišiota. Mintis, kaipo mintis, gali būti gera, bet rašinys, kaipo rašinys, gali būti netikęs, gremėzdiškas, ištižęs.

Juk tai žinoma visiems. Bent tai žinoma kiekvienam, kurs rašo ir skaito. Bet, antra vertus, dar geriaus visų tur būt žinoma tai, kad nevislygu yra *žinoti* ir *galėti* sulig žinojimo pasielgti ar ką padaryti. Galėjimas tai svarbiausias dalykas. Vienas žinojimas nedaug tesveria. Žinojimas ir galėjimas yra žmogaus siekinių čiukuras, ir tiedu dalyku draug su augšta mintim charakterizuoja genijų.

—:—

Kas del žinojimo tai, leiskim, p. Dobilas, be abejo, žinojo tą elementarią retorikos reikalavimą, kuri viršuj išrašiau. Tačiau jis neįstengė taip dalyką atlikti, kaip jam žinojimas sakė. Abejonių čia ir-gi negali būti. Jo "Bludas" yra nuožmiausias lygsvarumo dárkymas ir karčiausia proporecijos pašaipta.

"Bludo" tema — aprašyti kaip vienas viršaitis klausė socialisto prakalbos iš ratų, ir kas iš to išėjo. Tema tinkama neilgai (daugiausia 80-ties puslapių) apysakėlei, trumpam gyvenimo vaizdeliui. Bet p. Dobilas prirašė storą kningą net 428 puslapių. Mažą vaiką įvilko į tėčio kelnes. Antra vėl — subordinacijoj tokiam menkam dylykui, kaip prakalbų atsitikimas, yra visas viršaičio ir jo giminių gyvenimo ilgiausias aprašymas. Žiurkės pagimdymui pasitelkta kalnas.

Iš viso ko matyt, kad p. Dobilas, pradėjęs rašyti "Bludą", nemanė rašyti romano ar ilgos novelės, neigi manė rašyti pačio "Bludo". Užmanyta buvo tik revoliucijos laikų vaizdelis. Dobilas rašinyj, kaip gali būt privalu tik vaizdeliui, nėra jokių paskaidų, jokių perskyrimų, nes nėra ir jokios historijos, jokio besiplėtojančio mezginio. Romane ar novelėj tai absoliučiai negalimas dalykas. Berašydamas, p. Dobilas iškrypo iš vėžių, užmiršo planą, pradėjo krauti vienon vieton viską, ką tik jam jo vaidentuvė priteikė. Taip pliauškalė bobas, pradėjusi pasakoti apie kokį atsitikimą, bepasakodama prisimena kokį pašalinį dalyką, ir toliaus jau apie jį tik tauška—plepa. Kad jai neprimintum, tai ji pradėtojo atsitikimo nei nebaigtų pasakojusi. Ištikro, dailiškojo tvarkumo žingsniu p. Dabilo rašinys pilnai prilįgsta tokios bobos plepalui. Kada rašymo pro-

cese iš vaizdelio jis pavirto į kažinkoki išpurtusį monstrumą, p. Dobilas, nebeišmanydamas ką daryti, ėmė ir pavadino jį "romanu". Savo neva išsigelbėjimui apsimetė lyg nežinaš, kas tai yra romanas.

"Bludo" vertybė yra nekokia. Labai nekokia. Tačiau gerai, kad p. Dobilas pradėjo rašyti. Turi jis gerų prievolių. Jo stilius yra lengvas, greitas, gyvas, trumpiems vaizdeliams labai tinkamas. Dobilas beto gan gerai pažįsta mūsų žmones kaimiečius ir vaizdžiai gali juos piešti. Kuomet pradės nūjausti bei užlaikyti proporcijas ir "suvaldys savo liežiuvį", jis be abejo, galės mums nupiešti nevieną dailų vaizdelį. Išgijęs daugiau patyrimo, laipsniškai išmokęs vis didesnę medžiagą vartoti ir ją, kaip tikras dailininkas, apgalvoti, jis gal but kada nors ir tikrą romaną pagamins.

—:—

Nepalyginamai tvarkesnis, tikslesnis ir dailiškesnis už Dobilą šiandien yra Ignas Šeinius. Nuo užsibrėžto plano niekur nenukrypsta, gambiai užlaiko simetriją, gerai žino, kas tai yra apysakos mezginys ir išgali jį gan indomiaai plėtoti. Visa tai lemia Igną Šeinių tapsiant geru ir ištikro pirmuoju pas mus novelistu (arba sulig rusų — "romanistu"). Kiekvienas mūsų raštijos mylėtojas, manau, nekantriai laukia, kada užsibaigs ir išeis atskiromis kningomis spausdinami dabar laikraščiuose Šeinius dvi apysaki: "Bangos siaučia" (Vaivorykštėje) ir "Kuprelis" ("Vienybėje Lietuvninkų").

—:—

Novelė, didžiausioji ir augščiausioji naujosios literatūros rūšis, pas mus iki šiol dar kaipir negyvavo. Neskaitant Pietario, niekas dar Lietuvių nėra parašęs novelės (— romano). Nunai ir mūsų raštijoje gal prasidės novelės (romano) gadynė. Jos aušrą apreiškia Ignas Šeinius ir, reikia vilties, ilgainiui prisijungs prie jo Dobilas. Pretenduotojų jau ir daugiau randas.

—:—

Vincas Krėvė, rodos, norėtų būti vienu kandidatų į novelistus. Sunku man, spręsti apie jo kandidatūrą. Begalo sunku. Net visai negalima. Dalykas tame, kad aš jo "dramatizuotą" (atleisk jam, Dieve!) apysaką "Šarunas, Dainavos Kunigaikštis" skaitau jau antri metai, ir vis neįstengiu perskaityti. O! dar labai toli iki galui. Dar gal koks penketas metų, jei ne daugiau, turės praslinkti, kol aš baigsiu ją skaitęs. O gal ir galą gausiu beskaitydamas, gal amžinu miegu užmigsiu...

Taip neišpasakytai mane migdo *Šarunas*. Vieno puslapio neperskaityęs, imu snausti. — Taigi spręsti negaliu dar, negaliu.

—:—

Sako, esanti Lietuvių novelistė (ir tikrai novelistė) vardu Lazdynų Pelėda. Ji parašiusi ir tą anuomet pagarsėjusią neva novelę, kuri vadinasi "Klaida". Bet... man vis rodos, kad čia kažinkas netaip. Viso-

kios abejonės mane kamuoja. Nebeapsikęsdamas, drįstu klausti: Ar yra tokia gyva moteriškosios lyties žmogystė, kuri, turėdama Lazdynų Pelėdos vardą (tikrą ar pramanytą), pati viena, kaip tokia, kaip mokanti ar nemokanti rašyti novelistė, butų pilnoji "Klaidos" autorė? Ar nėra čia kokios mistifikacijos? Labai aš trokščiau, kad kas geriau žinančiųjų šias mano nelemtas abejones išblaškytų, — arba priparodydamas, kad Lazdynų Pelėda yra moteriškosios lyties esybė viename kune, kuri kaip tokia, parašė "Klaidą" ir keletą kitų apysakaičių, arba išaiškindamas, kaip ir iš ko yra susidėjęs Lazdynų Pelėdos mytas.

—:—

Atsimenu kitą syk senajame "Varpe" buvau skaitęs labai gražią apysakaitę. Ji man tą syk išrodė gražiausia visų to laiko "Varpo" raštų. Tokia ji man vaizdinas ir iki šiol. Tai buvo Bitės apysakėlė iš pajurio žvejų gyvenimo. Vėliaus, po keleto metų, rodos, apie daugelį dalykų jau kitoki išmanymą išgijęs, bet taip jau pasigrožėdamas, skaičiau "Krislus". Kaip apysaka, visai mane pakakino "Homo Sapiens". Ir laukiau, kad Bitė dailiosios raštijos srityje taps mūsų žvaigždė...

Bet... — prasidėjo čia naujas paragrafas... Bitės gražiosios inspiracijos dingo ar tapo užmestos kur pakampin pelėti, kad ten gal visai galų gale supelėtų. Dingo ir Bitės vardas, pasirodė prozaikškas G. P. Bitė, kaip G. P., įsisiurbė į laikraštijos darbą, ar tikriau gal, laikraštija įsisiurbė ją savin. Ir kas iš to išėjo gero, kas naudos? Nieko. Vienas tik nuostolis mūsų raštijai. Vietoj gyvųjų dailiųjų vaizdų, vietoj inkvėptųjų tvarinių, vietoj taip pageidautinų dailės kningų galime dabar skaityti *Lietuvos Žiniose* ar kur kitur G. Petkevičaitės (ak, tai tos pačios daug žadėjusios Bitės!) greitąja parašytus, dažnai neapgalvotus, neišdirbtus, visai nedailius skystus straipsnelius, kurių amžius — diena, valanda, minutė.

Šiomet, rodos, sukanka 25 metai nuo to laiko, kad G. Petkevičaitė pradėjo triusti mūsų raštijoje. Kaip gaila, kad tik pirmoji tų prabėgusiųjų dvidešimties penkių metų pusė mums davė malonių vilčių, kurias antroji pusė ne tik kad nepateisino, bet stačiai sumindžiojo...

—:—

Iki šiam laikui laikraštija beveik visas mūsų literatūros spėkas sau buvo pasiėmusi. Be jokio atžvilgio, ar kas buvo tikęs laikraštiniuku buti, ar visai jokio pašaukimo ton profesijon nebuvo turėjęs, by tik pasirodė mokąs plunksną šiaip-taip valdyti, tuojaus buvo paverčiamas laikraštijos darbininku: redaktoriu, bendrabarbiu, korespondentu etc. Tiesa, tik laikraštija iki šiol duodavo ir šioki-toki atlyginimą už literatūri darbą; bent redaktoriai, jei ne kas kitas, galėdavo savo darbu nors maistui užsidirbti, buvo vienutiniai apmokami li-

teratai. Vienok kokia didelė skriauda iš to pasidarė mūsų raštijai. Poetas, novelistas, gamtininkas, historikas, filosofas, pedagogas, inžinierius, aktorius, dailininkas, advokatas, daktaras, kuningas, ex-klierikas, vertelga, braižytojas, matininkas, zeceris, kurpius, siuvėjas, akamonas, zakristijonas, vargoninkas, — visi pas mus buvo redaktorais, atsitraukę nuo savo tikrojo pašaukimo. Pradėtosios poemos liko nebaigtos, novelės virto neskaniais feljetonais, historijos — nesutvarkytų faktų kruvomis, gamtos mokslų kningos — literaturiu jovalu bei mokslo išguldymo parodija, filosofiją-gi pakeitė visokių pseudo-pranašų kvaitaliojimais bei gátviniams šukavimais. Iš siuvėjų, kurpių, akamonų, matininkų bei zakristijonų tikrai jau neką galėjo pelnyti ir pati laikraštija. Ag retas kurs ir novelistas, historikas, filosofas ar advokatas gali būti geru laikraštiniu, ypač geru redaktoriu. Štai labai pastabus dalykas: nežiurint, kad turime laikraščių, skaitančių po 20-tį su viršum metų amžiaus, nežiurint, kad ir laikraščių skaičius, palyginamai, pas mus nebuvo ir nėra permažas, mes vis-gi neturėjome ir neturime nei vieno gero ar savo tam tikrais, laikraštiniui privaliais, gabumais pasižymėjusio publicisto nei Lietuvoj, nei Amerikoj. Laikraštiniuko, sakysiu, instinktą buvo turėjęs gali tik V. Kudirka, bet anų laikų aplinkybės, o taipgi visokie kiti literaturiniai darbai, kuriais V. Kudirka budavo visumet apsikroves, neleido tam "instinktui" išsiplėtoti į sąmoningą galę.

Vadinas, kad laikraštija neva apmokėjo literatūrą darbą ir kad laikraštijon buvo sutraukta visos mūsų spėkos, iš to netik neišėjo naudos, o anaipol pasidarė tik blėdis ir dailiajai raštijai, ir mokslui, ir galų gale net pačiai laikraštijai. — Paradoksas, ar ne? Bet tai paties mūsų gyvenimo sutvertas paradoksas. Per dvidešimts ar trisdešimts metų žmonėms kalta į galvas, kad laikraštis yra neapsakomos galybės padaras: laikraštis platina šviesą, susipratimą, "gina" visokius reikalus, duoda mokslo, išmanymo, išmokina svieto gudrybių, praneša visokių butų ir nebutų atsitikimų, iškrečia visokių šposų, išaiškina monus, burtus, prietarus, o taipgi jų ir pamoko, padaro žmogų "kytriu", "buvaunu" ir t.t., ir t.t. Po to ar-gi stebėtina, kad mūsų žmonės galėjo išigyti supratimą, kad laikraštis ištikro atstoja viską, kad nėra jokio reikalo kningų, o gana tik laikraštį skaityti, ir jau turėsi užtektinai mokslo ir visi tavo dvasios reikalai bus pilniausia aprupinti. Laikraščiams todėl išsidirbo labai didelė dirva, ir jų leidimas virto net gan pelningu bizniu. O kningos pas mus visą laiką buvo ir dabar tebėra labai mažai ir skaitomos, ir rašomos, ir leidžiamos. Mat, už jas niekas niekad tiek neagitavo, kiek už laikraščius. Jeigu skelbimas, reklama (tai yra, ta pati agitacija) ištikrųjų turi tokią didelę galę, tai kodėl reklama negalėtų ir kningų biznio pastatyti ant kojų?

Viena mūsų rašytoja, butent Žemaitė, man rodos, bet-gi labai tiktų prie laikraščio dirbti. Žinoma, ne laikraščio redaktore buti ir ne vedėja kokio skyriaus, bet tik speciale reportere. Ištikro, Žemaitės visi vaizdeliai sulig savo aiškumo, gyvumo, vaizdingumo yra tikri Amerikos laikraščių reporterio pranešimai. Gaila, kad Europos laikraščiai visai nežino, kas tai yra "reporterio pranešimai" ("žinios", indomesnių dalykų aprašymo ir "interview" kombinacija), ir nesunaudoja Žemaitės tiems pranešimams rašyti. Aš bent, jeigu išleidinėčiau dienraštį, norėčiau Žemaitę turėti už reporterį.

CHICAGO, ILL.

KL. JURGELIONIS.

Paul Marguerite.

PIERROT'O MIRTIS.

(Iš prancuzu kalbos) (Pantomima).

Buvo tai mėnulio darželyje, kuomet bespalvės rožės miegojo lapų šešėlyje. Šaltasai mėnulis mato save mėlynajame ežere. Lakštingalos čiulba, pasaulis verkia. Ir mėnulio spindulyje Pierrot'as visas baltas, ir Kolumbina, visa rausva su išpustu žydrum aprėdalu, sėdi susikabinę ant akmens suolo, — meilinga pora, jų lupos virpa... Juodu begalo, bekrasto mylisi. Ilgi žvilgterėjimai, prižadai, didis džiaugsmas po tuo nakties dangum... Tas mėnulis, tos gėlės ir paukščių čiulbėjimas liudija ir tvirtina jų jautrumą. Ir po tam juodu vėl susikabina ir iš meilės apalpstą.

Bet nesuprantamos kančios pritraukė Kolumbinos veidą. Ji net pašoka, pridėjusi ranką prie skaudančios širdies. Ji alsuoja, tarytum mirštantis paukštelis. Ji kenčia. Staigi rasa perlais apipila jos baltą kaktą. O, išgąstingosios Pierrot'o kančios! Lakštingalas nutilo. Sunki, baisi tyluma viską prislėgė. Ir Pierrot'o mintyse ir Kolumbinos užėjo mintis apie mirtį. Mirtis! — Taip. Toji nematomoji šmėkla — tas dabotojas, kuris gyvųjų šešėliuose vaikštinėja. Kolumbina mato jį ir iš neišpasakytos baimės su ištiestu piršteliu rodo int jį.

Pierrot'as, apsiginklavęs spatu, kurį pakėlė nuo žolės, šoko priešais nesusekamąjį nevydoną. Kolumbina, jau sustingus ir atšalus it marmoras, šypsosi ir nuginkluoja nesipriešinantį Pierrot'ą. Bet jį apima didis pasipiktinimas.

— Mirti? Ah! kaip tai gali buti? Kolumbinos akis, taip gražios, — ką! — bus uždarytos? Jos maloni grožė pavirs į bjaurias dulkes. O, tos baisios kirmėlės! — Bet pirm to — palaidojimo maldų kančios, visos pakasynų baisenybės. Ne! — Jis grumoją dangui, keikia Dievą ir nori pats mirti.

Bet Kolumbina, tarytum pašoka, o jos lengvas šešėlis šoka ant mėlyno vandens su ja. Ji šoka, jos rankos atsimuša ir nyksta; jos kojos nesiekia žemės; palengva ji tirpsta, permatoma ir šviesi, lyg žydri peteliškė. — Ah! sugrižk! — šaukia Pierrot'as. Su dideliu nuliudimu jis ištiesia savo rankas. Užgauta jo meldimu, ji sugrižta ir prisiglaudžia prie jo. Bet jis jaučia, jog ji jau nebegyva; ji apsilupus, jos akis plačiai atdaros, tik jos žydrus aprėdalu, lyg peteliškės sparneliai, ilgose spazmose kruta.

— Kolumbina! — šaukia ir maldauja Pierrot'as. Ji jau negyva.

Jis pakrato jos nerangią esybę, kuri dabar yra lygi skudurėliui. — Ah! kur ji dingo? — Jis šaukia ją. Jau jos nėra tame nelaimingame kune. — Ah! Bet kur ji? Ar auksiniame mėnulyje, mėlynoje erdvėje, rožėse, ežere? — Kur jis galės ją sueiti ir kaip? Ar ir-gi mir-

ti? — Eikš, mano negyvasai kune. — Pierrot'as pasiima Kolumbiną, aplink kaklą apkabindina rankas savo mylimosios ir, užsilipęs ant akmeninės baliustrados, iš baimės pasikratęs, — pukšt! — ir išoka į vandenį.

Lakštingalas gieda jiems "amžiną atsilsį". Rožės mėnulio darželyje dar neišbudo — jos miega šešėliuose lapų. Šaltasai mėnulis atsimuša mėlyname ežere. Mirusiųjų numylėtinių akmeninis suolas — baltas ir tuščias, — blizga nakties šviesoje.

Vertė ONA.

L. Bertrand.

MENESIENA.

(Iš prancuziško).

Toje valandoje, kuri skyrė dieną nuo rytojaus, kuomet miestas nakties tylumoje miegojo, žiemos naktį pašokau iš miegu, išgirdęs šalymais ištartą mano vardą.

Mano kambaryje buvo pusiau-tamsu; mėnulis pasipuošęs miglų rubais, tarytum balta deivė, žiūrėjo pro langą į mane miegantį ir šypsojos.

Gatvėje vaikštinėjo panaktinis; apleistame skerskelyje staugė šuo bepastogis; o prie mano ugniavietės čirškėjo svirplys.

Veikiai klegėsiai ėmė tyli. Panaktinis prasišalino, apleistasis šuo įbėgo vidun, o svirplys, nuvarges, užmigo; man-gi iš miegų pabudusiam, kito pasaulio stebuklingumo apjakintam viskas aplinkui išrodė lyg sapnas.

Ah, kaip malonu išbusti vidurnaktyje, kuomet mėnulis taip paslaptinai pasilenkia prie patalo ir liudnu pabučiavimu kelia iš saldaus miego!

Vertė ONA.

Judith Gautier.

IMPERATORIUS.

Ant auksinio sosto, tarpe Mandarinų, sėdi Dangaus Sunus ir visas spindi nuo visokių brangakmenių.

Mandarinai rimtai svarsto svarbius dalykus; o imperatoriaus mintis išlėkė per langą.

Porceleniniame paviljone, tarpe moterų, sėdi ciosorienė, tartum skaisčiausioji gėlė, apsupta lapeliais.

Ji mano, kad jos mylimasis perilgai buna susirinkime ir iš nuobodumo palengva mosuoja vėdyklėle.

Malonus kvapsnys glamonėja imperatoriaus veidą.

— Mano mylimoji vėdyklėlės pamojimu siunčia savo lupų saldybę. — Ir imperatorius, žėrįs nuo brangakmenių, palikęs Mandarinius, besidairančius tarpe savęs iš nusistebėjimo, nueina linkui porceleninio paviljono.

Vertė ONA.

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.

Valandos: nuo 12-2 popiet; nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, BROCKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

H. S. ALWORTH**Attorney and Counselor at Law**

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g. 1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

"VISUOMET GATAVI PATARNAUTI"

LACKAWANNA TRUST CO.

Tai Bankas, kur niekeno pinigai neprapuls

400 LACKAWANNA AVE. SCRANTON, PA.

Inkorporuotas 1887 m.

Kodėl neturėtum atlikti reikalus su Banku, kurs yra inkorporuotas Pensylvanijos Valstijoje ir daro biznį po Valstybės priežinra? Visos išeigos, po banko kontrole, išneša bent \$5,000,000. Mokama 3 nušimčiai ant padėtų pinigų. Padėti galim nuo 1 dolerio pradedant.

Mes siunčiame pinigus į visas svieto dalis draftais ar pinigų orderiais, bėgyje 24 dienų mes parodysime parašą priėmiko, paliudytą pašto užveizdos, kad pinigai priimti.

Ypačiai mes persiuntinėjame pinigus telegrafu.

Mes padarome visokius legališkus dokumentus ir Maskolijos konsulis juos paliudyja.

Už legališką patarnavimą nereikia niekò mokėti.

Dėlei žmonių vigados bankas yra atviras darbo dienomis iki 9-tai adynai vakre, ir Lietuviai gali atlikti savo biznį lietuviškoj kalboje-

Matthews Broliu

SANKROVOJE GAUSI

VISOKIOS RUŠIES DAŽUS

Atlantic Pure White Lead

Francuziškas Zinc

Devoe's Lead ir Zinc dažai

Lucas Blėtai ir Stikliui dažai

U. S. U. Deck Dažas

Spencer Kellog's sėmenų aliejus

Campbells Varnish palitura

Crocketts Wood Preservative

Johnson's Wood Finishes

Jap-A-Lac.

Devoe's Roman Enamel, Alabastine, Muresko ir invairiausi dažai, koku tik kam reikalinga, taipgi visoki inrankiai ir teptuvai dažymui gaunami pas

Matthews Bros.**320 Lackawanna Ave. SCRANTON, PA.****Tikras ir Sveikas Reikalas**

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar te- b'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uo- lumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba pati- krina, kad negali prapul- ti nė 1 doleris tèn padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.**The International College of Midwifery.**

Moterims žinotina, kad Scrantone pradė- sime naują kursą akušerijos mokinimo Sau- sio mėn. (January) 2 d. 1914.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiaus kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mo- kestis išneša už mokslą \$100.00. Užmo- kėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna di- plomą.

Mokykla yra inkorporuota Pensylvani- jos valstijoje, bet diplomai yra geri vi- sose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pi- gų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

Ten pat ir ŠPITOLĖ moterims ir vai- kams. Ligoniai peržiurimi nuo 11 iki 1 adynai kasdien.

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

KOLLEGIJOS ANTRAŠAS:

213 Pittston Avenue,
SCRANTON, PA.

“L. M.” INTALPA nuo 1910 m.

No. 15. Balandžio mėn. 1911.

- J. Šl.* Boleslavas Limanovskis. pusl. 340—342.
Boris Sidis. Religijinės epidemijos. 342—346.
J. Laukis. Galų gale mes nežinome nieko. 346—349
Roze Ligtomis. Latvių literatūra. 349—353.
A. Orlov. Bažnyčia ir Viešpatija. 353—354.
J. Šliupas. Lietuvos liberalai ir obskurantai XIX-tojo metašimčio pradžioje. pusl. 354—356.
Victor Hugo. Notre Dame de Paris. 356—358.
 — Iš draugijų gyvenimo: “Aušra”. 358—359.
 — Iš mūsų laikraščių. 359—361.
 — Šis bei tas. 361—362 (Bažnytinė statistika 1910 m. — Dvasiškija ir tautos reikalai).

No. 16. Gegužės ir Birželio mėn. 1911.

- Kl. Jurgelionis.* M. K. Čiurlianies atminimui, pusl. 363—365.
 — Broliai Juškevičiai. 365—369.
J. Šl. D. T. Bačkauskas. 369—371.
V. K. Račkauskas. Iš S. L. A. preities. 371—375.
P. Trupinėlis. Trijs sakmės (eilės). 376.
V. K. Račkauskas. Numirus dienai. 376—377.
Jovaras. Nors ir baisios audros (eilės). 377.
Jovaras. Keršto dvasia. 377.
Victor Hugo. Notre Dame de Paris. 378—381.
Grant-Allen. Dievystės sąvokos plėtojimos, pusl. 381—387.
J. Šliupas. Lietuvos liberalai ir obskurantai XIX-tojo metašimčio pradžioje. 387—391.
Kritika ir Bibliographija. B. Limanovskio Historija powstania 1863 m. 391—392.
Mūsų Karikatūros. (Našlės skatikas. Visokių vargų priežastys Meksike ir kitur). 393.

No. 17. Liepos mėn. 1911.

- J. Gurauskis mirė. 396.
 — Prie laikraštinių suvažiavimų. 396—397.
V. K. R. Po seimui. 397—398.
Dr. A. Šliupintė-Jankauskienė. Šis-tas iš Hygienos. 398—400.
Kalėdų Kaukė. Iš giesmės “Nalas ir Damajantė”. pusl. 401.
Kalėdų Kaukė. Sodne. 401.
V. K. Račkauskas. Prakeikimas. 402—407.
Victor Hugo. Notre Dame de Paris. 407—409.
Kl. Jurgelionis. “Kaina”. 409—410.
J. Šliupas. Lietuvos liberalai ir obskurantai XIX-tojo metašimčio pradžioje. 410—412.
Grant-Allen. Dievystės sąvokos plėtojimos. 412—418.
Karikatūros. (Liaudies mokyklą pavojuje. — Į ką žmonės tiki?). 418.

No. 18. Rugsėjo mėn. 1911.

- Kuningai delegatai iš Lietuvos. 419.
J. Šl. Mysticismas Lietuvoje XIX-tojo metašimčio pradžioje. 420—423.
J. O. Širvydas. Iš Etnographijos. 424—432.
Victor Hugo. Notre Dame de Paris. 432—434.
Grant-Allen. Dievystės sąvokos plėtojimos. 434—437.
Kritika ir Bibliographija. L. Ėiros kerštas. 438—441.
Mūsų Karikatūros. Šaltas protas, o burtai. 442.

No. 19. Rugsėjo mėn. 1911.

- J. Šliupas.* Joakimas Lelevelis. 444.
J. B. S. Kova prieš mokyklos klerikalizaciją. 445—446.
K. J. Buddha — krikščionių šventasis. 446—448.
Grant-Allen. Žembirbystės dievai. 448—455.
J. Šliupas. Valsčionių klausimas Lietuvoje laikovo caro Aleksandro I. 455—459.
V. K. Račkauskas. Lyg dumas... lyg aidas... (eilės) 460.
V. K. Račkauskas. Išėjvis (eilės). 460.
Karolis Vairas. “Nežinau”. 461.
Togabočnij. Žydė perkrikšta. 462—464.
Kl. J. Kelios analogiškos patarlės. 465—466.

No. 20. Spalio mėn. 1911.

- Žemaičių Antanas.* Vanagaičiui išvažiuojant. 468.
P. Gudas. Viduriniai amžiai. 469—470.
Kl. Jurgelionis. Chamas mūsų literaturoje. 470—473.
Kl. J. A. J. Wištaliaus laišakai iš beprotnamio. 473—476.
J. B. Smelstorius. Svarbiausias visuomenės hygienos uždavinys. 476—477.
K. V-as. Keli žodžiai apie militarizmą. 478—479.
J. Šliupas. Valsčionių klausimas Lietuvoje laikovo caro Aleksandra I. 479—482.
G. B. Raitelis. Migla (eilės). 484.
G. B. Raitelis. Vilčiai (eilės). 484.
G. B. Raitelis. Negainiok, nemyniok... 484.
Menkutis. Priparodymai. 484—485.
Togabočnij. Žydė perkrikšta. 485—487.
 Pasaulės Progresas (Amerikos ukiai. — Suv. Valstijų pačto bankai. — Darbininkų kova Anglijoje). 488.
Chronas. Smulkioji Chronika.

No. 21. Lapkričio mėn. 1911.

- Elžikonis.* Artimiausioji priedermė. 491—492.
J. Šliupas. Juozapas Mazzini. 492—493.
P. Gudas. Intelektualis Rossijos išsiplėtojimas. 494—497.
I. Kalinin. Abchazijos raistuose. 498.
A. Menger. Dora ir valdžia. 499—501.

(T. b.).